ב"ה | ערב שבת קודש פרשת נח-וירא |א' - י"ד מר חשון תשע"ח | גליון 115 | סנהדרין צ"ז-ק"י

סיכומי הדף היומי

מחודדים

ת"ר ושננתם שיהיו דברי תורה בפיך (קידושין ל')

לעילוי נשמת אבי מורי הר"ר **צבי** בן ר' **אברהם גאסט** ז"ל נלב"ע י"ט תשרי תשס"ד לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.
לעילוי נשמת אחי הר"ר **משה** בן ר' **צבי גאסט** ז"ל נלב"ע ל"ג בעומר תשס"ז לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.

לעילוי נשמת הרב אברהם בן חיים גאסט ז"ל נלב"ע ו' טבת תש"ב ת.נ.צ.ב.ה.

לעילוי נשמת אימי מורתי מרת **שיינדל חיה חוה גאסט ע"ה** בת הר"ר **משה רוזנבאום** זצ"ל נלב"ע יום רביעי כ"ט טבת תשע"ד ת.נ.צ.ב.ה.

לעילוי נשמת מרת **פייגע ציפורה גאסט** ע"ה בת ר' **מרדכי** אשת ר' אברהם ז"ל נלב"ע כ"ט שבט תשכ"א ת.נ.צ.ב.ה.

מערכת: 073-249-0403 | sikumhadaf@bezeqint.net

שמחים לבשר על חידוש שמיעת השיעורים בטלפון בעברית ובאנגלית במספר 0799-379-634

לע"נ ר' פינחס בן ר' בנימין בינוש זצ"ל

שבת קודש פרשת נח - א' מרחשון תשע"ח

דף צ"ז ע"א

רב נחמן שאל את רב יצחק אימתי יבא משיח, וקראו 'בר נפלי' ככתוב 'ביום ההוא אקים את סכת דויד הנופלת' - מלכות דוד שיקימה משיח. והשיבו שדור שמשיח בא: תלמידי חכמים מתמעטים, והשאר עיניהם כלות ביגון ואנחה, וצרות רבות וגזרות קשות מתחדשות, עד שהראשונה פקודה [-לא כלתה] שניה ממהרת לבא.

שבוע השמיטה שבן דוד בא - שנה ראשונה: 'והמטרתי על עיר אחת ועל עיר אחת לא אמטיר' - שיהיה מעט מטר, ויהא רעב במקום אחד, ושובע במקום אחר. שניה: חיצי רעב משתלחים - שיהא מעט רעב, ולא יהא שובע בשום מקום. שלישית: רעב גדול, ומתים אנשים ונשים וטף, חסידים ואנשי מעשה, ותורה משתכחת מלומדיה כיון שאין להם מה לאכול. רביעית: שובע ואינו שובע. חמישית: שובע גדול, ואוכלין ושותין ושמחין, ותורה חוזרת ללומדיה. שישית: יוצאים קולות שבן דוד בא. שביעית: מלחמות בין הנכרים לישראל. במוצאי שביעית בן דוד בא. ואמנם כבר היו שבתות שהיתה שנה אחת רעב ושנה אחת שובע, אך לא היו קולות בשישית ומלחמות בשביעית, וגם לא היה הרעב והשובע לפי הסדר.

דור שבן דוד בא - בית ועד החכמים יהפך למקום זנות, והגליל יחרב, ומקום ששמו 'גבלן' יהא שומם, ואנשי גבול ארץ ישראל יסובבו מעיר לעיר - ולא יחוננו, וחכמת הסופרים תימאס, ויראי חטא ימאסו, ופני הדור כפני כלב, והאמת תהא נעדרת - שתעשה עדרים עדרים ותלך.

וסר מרע משתולל - כל מי שסר מרע יאמרו עליו הבריות שהוא שוטה.

רבא אמר שהיה סבור שאין אדם בעולם שידבר תמיד רק אמת, עד שאמר לו 'רב טבות' וי"א 'רב טביומי' שאף אם יתנו לו כל חלל העולם לא ישנה מדיבורו. וסיפר שפעם אחת נקלע למקום ששמו 'קושטא', ואנשי המקום אינם משגיחים לעולם מדיבורם, ולא היה מת אדם שם שלא בזמנו, ונשא שם אשה וילדה שני בנים, פעם דפקה שכנתה בדלת בשעה שחפפה אשתו ראשה, ומחמת דרך ארץ שינה מדיבורו ואמר שאין אשתו נמצאת, ומתו שני בניו. וכששמעו זאת אנשי העיר ביקשוהו שיצא ממקומם ולא יגרה בהם את המוות.

דור שבן דוד בא - נערים יביישו זקנים, וזקנים יעמדו לפני נערים לכבדם, ובת קמה באמה לחרפה ולביישה, וכלה קמה בחמותה, ופני הדור כפני כלב, ואין הבן מתבייש מאביו.

דור שבן דוד בא - העזות תרבה, והיוקר יעות [שלא יהו מכבדים זה את זה, או שהמכובד שבהם יהא עוותן ורמאי], והגפן יתן פריו - ואף על פי כן יהא היין ביוקר [לפי שלא תהיה ברכה בפרי עצמו, או מפני שכולם רודפים אחרי יין], ונהפכה כל המלכות למינות, ואין תוכחה.

'כולו הפך לבן טהור הוא' - כשם שכשפושט הנגע בכל העור נטהר, כך כשתהפך כל המלכות למינות תבוא הגאולה.

'כי ידין ה' עמו... כי יראה כי אזלת יד ואפס עצור ועזוב': 'ידין ה'' להביא הגאולה כאשר 'יראה כי אזלת יד' - א. שירבו המוסרים ויצליחו. ב. שיתמעטו התלמידים שמחזיקים ידי ישראל להחזירם למוטב. ג. כשתכלה פרוטה מן הכיס. ד. כשיתייאשו ישראל מן הגאולה - 'ואפס עצור ועזוב', כביכול אין סומך ועוזר לישראל.

כשהיה רואה ר' זירא תלמידי חכמים עוסקים בענייני זמן הגאולה אמר להם: בבקשה, אל תרחיקו את הגאולה, שבאה בהיסח הדעת.

שלשה דברים באים בהיסח הדעת - משיח, מציאה, ונשיכת עקרב.

לרב קטינא: ו' אלפים שנה יתקיים העולם הזה, ואלף השביעי יהא חרב - כאמור 'ונשגב ה' לבדו ביום ההוא', ויומו של הקב"ה אלף שנים כאמור 'כי אלף שנים בעיניך כיום אתמול'. והיינו כשם שהשביעית משמטת שנה אחת לשבע שנים.

לאביי: אלפיים שנה יהא העולם חרב - כאמור 'יחיינו מיומיים, ביום השלישי יקימנו ונחיה לפניו'.

דף צ"ז ע"ב

תנא דבי אליהו, אלו ו' אלפים שנות העולם: ב' אלפים תוהו - מבריאת אדם הראשון ועד שהיה אברהם בן נ"ב שנה (שאז עסק בתורה, כאמור 'את הנפש אשר עשו בחרן' ותרגומו 'דשעבידו לאורייתא בחרן'). ב' אלפים תורה, לאחר מכן היה צריך להיות ב' אלפים ימות המשיח, ובעונותינו שרבו עברו מהם כמה וכמה שנים ועדיין לא בא.

אמר אליהו לרב יהודה אחוה דרב סלא חסידא: אין העולם מתקיים פחות משמונים וחמשה יובלות [4250 שנה]. וביובל האחרון - בן דוד בא, אך אין יודע אם יגיע בתחילתו או בסופו או אחריו, אלא שרק מיובל זה ואילך יחכה לו עד שיבא.

נמצאת מגילה כתובה אשורית ובלשון קדש בין גינזי רומי - וכתוב בה שלאחר ארבעת אלפים ומאתים ותשעים ואחד שנה לבריאתו של עולם יהא העולם יתום, מהן מלחמות תנינים, מהן מלחמות גוג ומגוג, והשאר - ימות המשיח. ולאחר ז' אלפים שנה מחדש הקב"ה עולמו, וי"א לאחר ה' אלפים שנה.

'כי עוד חזון למועד ויפח לקץ ולא יכזב אם יתמהמה חכה לו כי בא יבא לא יאחר' - מקרא זה נוקב ויורד עד תהום [-שא"א לעמוד על סופו כפי שא"א לעמוד על סוף התהום], לא כרבותינו שדרשו 'עד עדן עדנין ופלג עדן', 'עידן עדנין' - פעמיים ד' מאות שנה כזמן גלות מצרים, ועוד 'פלג עידן' - מאתיים שנה, סך הכל - אלף וארבע מאות שנה. ולא כר' שמלאי שדרש 'האכלתם לחם דמעה ותשקמו בדמעות שליש' - גלות מצרים וגלות בבל שהם ארבע מאות שבעים שנה הם שליש מגלות אדום שהיא אחרונה, והיינו לסוף אלף וארבע מאות ועשר שנים. ולא כר' עקיבא שדרש נבואת חגי 'עוד אחת מעט היא' - מעט כבוד אתן לישראל, 'ואני מרעיש את השמים ואת הארץ, והבאתי כל חמדת גוים לירושלים', ור' עקיבא דרש שאחר כך יבוא המשיח, לא כן הוא, אלא המקרא מדבר על הזמן שלפני הבית - לא אתן להם כבוד כל ימות הבית האחרון, וכן היה, שהרי מלכות ראשון של מלכות חשמונאי נתקיימה שבעים שנה, ומלכות שניה של הורדוס נמשכה חמישים ושתים שנה, ומלכות בן כוזיבא נמשכה שתי שנים ומחצה, ומאז שוב לא היה להם מלך, ולא היה להם כבוד.

'ויפח לקץ ולא יכזב' - תיפח עצמן של מחשבי קיצין, לפי שאומרים כיון שהגיע הקץ שחישבנו ולא בא, שוב אינו בא, אלא לעולם חכה לו, שנאמר: 'אם יתמהמה חכה לו', ואף הקב"ה מחכה לו, כאמור 'ולכן יחכה ה' לחננכם, ולכן ירום לרחמכם', ומידת הדין מעכבת, ומה שאנו מחכים הוא כדי לקבל שכר, כאמור 'אשרי כל חוכי לו'.

אין פחות מל"ו צדיקים בכל דור שמקבלים פני שכינה - שנאמר 'אשרי כל חוכי לו', והיינו אלו המסתכלים באיספקלריא המאירה. ושורת הצדיקים המסתכלים באיספקלריא שאינה המאירה גדולה י"ח אלף פרסה,

אמר רשב"י: ראיתי בני עלייה והן מועטין, אם אלף או מאה הם - אני ובני מהם, ואם שנים הם - אני ובני הם, ושונים הם מל"ו הנ"ל - שהם נכנסים ללא רשות.

אמר רב: כלו כל הקיצין [-הזמנים שהיה צריך לבוא בהם משיח], ומעתה אין הדבר תלוי אלא בתשובה ומעשים טובים. והיינו כדעת ר' אליעזר להלן. ושמואל אמר: אף אם לא יעשו תשובה, בסופו של דבר יבוא המשיח, כי דיו לאבל שיעמוד באבלו. והיינו כדעת ר' יהושע להלן.

לר' אליעזר אין ישראל נגאלין אלא אם חוזרים בתשובה, ור' יהושע חולק שאם אין חוזרים מעצמם - הקב"ה מעמיד מלך שגזרותיו קשות, כפי שהעמיד את המן הרשע בימי מרדכי ואסתר כדי שיחזרו בתשובה.

דרשות ר' אליעזר לשיטתו: א. 'שובו בנים שובבים ארפא משובתיכם' - רק אם תשובו תגאלו. ב. 'שובו אלי ואשובה אליכם'. ג. 'בשובה ונחת תושעון' - רק על ידי תשובה תושעון. ד. 'אם תשוב ישראל נאם ה' אלי תשוב'.

דרשות ר' יהושע לשיטתו: א. 'חינם נמכרתם' - לעבודה זרה, 'ולא בכסף תגאלו' - אף אם לא תעשו תשובה. ב. 'כי אנכי בעלתי בכם [-בעל כרחכם] ולקחתי אתכם אחד מעיר ושנים ממשפחה [-הצדיקים] והבאתי אתכם ציון'. ג. 'כה אמר ה' גאל ישראל קדושו לבזה נפש למתעב גוי לעבד מושלים מלכים יראו וקמו שרים וישתחוו'. ד. 'ואשמע את האיש... וישבע בחי העולם כי למועד מועדים וחצי [משמע שיהא מועד וקץ לגלות] וככלות נפץ יד... תכלינה...' - שכשתכלה תקומתם וחוזק ידיהם תכלינה כל הצרות, ויבוא המשיח. ועל דרשה זו שתק ר' אליעזר.

יום ראשון פרשת לך לך - ב' מרחשון תשע"ח

דף צ"ח ע"א

לר' אבא אין לך קץ מגולה יותר מהאמור: 'ואתם הרי ישראל ענפכם תתנו ופריכם תשאו לעמי ישראל כי קרבו לבוא' - כאשר ארץ ישראל תתן פריה בעין יפה - תבוא הגאולה. לר' אלעזר: מהאמור 'כי לפני הימים ההם [-ימות המשיח] שכר האדם לא נהיה ושכר הבהמה איננה וליוצא ולבא אין שלום מן הצר' - כשאדם לא ישתכר דבר, ואף לא ע"י עבודת האדמה שע"י בהמה, תבוא הגאולה.

'ליוצא ולבא אין שלום מן הצר' - לרב: אף תלמידי חכמים שכתוב בהם 'שלום' והיו צריכים לצאת ולבוא בשלום, באותם ימים אף להם אין שלום מפני הצרות. לשמואל: אין בן דוד בא עד שיהיו השערים שקולין [-שיהיה היין זול כתבואה].

'אז אשקיע מימיהם ונהרותם כשמן אוליך, ביום ההוא אצמיח קרן לבית ישראל' - אין בן דוד בא עד שיתבקש דג לחולה ולא ימצא.

'וכרת הזלזלים במזמרות, בעת ההיא יובל שי לה' צבאות עם ממשך ומורט' - אין בן דוד בא עד שתכלה אפילו מלכות המזולזלת מישראל ולא תהיה להם מלכות כלל.

'כי אז אסיר מקרבך עליזי גאותך, והשארתי בקרבך עם עני ודל, וחסו בשם ה' - אין בן דוד בא עד שיכלו גסי הרוח מישראל.

'ואשיבה ידי עליך ואצרף כבר סגיך... ואשיבה שופטיך כבראשונה' - אין בן דוד בא עד שיכלו כל שופטים ושוטרים מישראל.

'ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה' - אין ירושלים נפדית אלא בצדקה.

אמר רב פפא: אם יבטלו גסי הרוח מישראל - יבטלו הפרסיים המכשפים המצערים את ישראל, שנאמר: 'ואצרף כבר סגיך, ואסירה כל בדיליך'. אם יבטלו דייני ישראל - יבטלו

השופטים הנכרים החובטים את ישראל במקלות, שנאמר: 'הסיר ה' משפטיך, פנה איבך'. **'ואת עם עני תושיע'** - אם ראית דור שמתמעט והולך חכה לו.

'כי יבא כנהר צר רוח ה' נססה בו' [-לשון ניקוב ואכילה, שרוח המקום מחריבה אותם עם הצרות הבאות] **'ובא לציון גואל'** - אם ראית דור שצרות רבות באות עליו כנהר חכה לו.

אין בן דוד בא אלא או בדור שכולו זכאי - שנאמר 'ועמך כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ', או בדור שכולו חייב - שנאמר 'וירא כי אין איש וישתומם כי אין מפגיע... למעני אעשה'.

'אני ה' בעתה אחישנה': זכו ישראל - 'אחישנה' קודם זמנו, ואם לא זכו - בעתה.

'וארו עם ענני שמיא כבר אנש אתה' - זכו ישראל יבוא משיח במהירות כענני שמים, לא זכו 'עני ורוכב על חמור' - יבא כעני הרוכב בעצלות על חמורו.

לגלג שבור מלכא לשמואל: גנאי הוא למשיח שיבוא על חמור, אשלח לו סוס נאה שיש לי. השיבו: יש לך סוס בן מאה גוונים כחמורו של משיח? (לדחותו בעלמא אמר כך).

ר' יהושע בן לוי מצא את אליהו עומד על פתח המערה שהתחבא בה רבי שמעון בר יוחאי מפני הרומאים, ושאלו האם יזכה לבוא לעולם הבא. השיבו: אם ירצה אדון הזה [שהיתה שם השכינה]. ואמר ריב"ל שראה רק שנים [הוא ואליהו], ושמע קול שלשה [השכינה]. ושאל את אליהו מתי יבוא משיח. השיבו: שישאל את משיח עצמו היושב על שער רומי בין עניים מנוגעים, ואף הוא מנוגע, וכל העניים מתירים כל תחבושותיהם בבת אחת, והמשיח מתיר בכל פעם תחבושת אחת, ומקנח וקושר, שלא יתעכב אם יקראוהו לגאול את ישראל. הלך לשם ריב"ל ואמר למשיח: 'שלום עליך רבי ומורי', והשיבו: 'שלום עליך בר ליואי'. שאלו מתי יבא לגאול, והשיבו: 'היום'. אמר אליהו לריב"ל שכיון שאמר לו 'שלום עליך בר ליואי' הרי הבטיחו לו ולאביו שיבואו לעולם הבא. אמר לו ריב"ל ששיקר לו המשיח באומרו שיבא היום ולא בא. השיבו אליהו שנתכוין - 'היום אם בקולו [של הקב"ה] תשמעו'.

שאלו תלמידיו את רבי יוסי בן קיסמא: אימתי בן דוד בא - ואמרו לו שלא יבקשו לו אות. אמר להם: לכשיפול שער רומי ויבנה, ויפול שוב ויבנה, ויפול שוב, ואין מספיקין לבנותו פעם שלישית - עד שבן דוד בא. וביקשוהו אות, אע"פ שאמרו תחילה שלא יבקשו. אמר להם: אם כדברי יהפכו עתה מי מערת פמייס לדם, וכך היה.

בשעת פטירתו של רבי יוסי בן קיסמא, אמר לתלמידיו: קברו ארוני עמוק, שעתידים פרס ומדי לבוא במלחמת גוג ומגוג ללכוד את בבל, ואין כל דקל ודקל שבבבל שאין סוס של פרסיים נקשר בו, ומשם יבואו לכבוש ארץ ישראל, ויוציאו חיילי מדי ארונות קבורה להאכיל בהם תבן לסוסיהם.

דף צ"ח ע"ב

אמר רב: אין בן דוד בא עד שתתפשט מלכות הרשעה על ישראל תשעה חדשים, שנאמר 'לכן יתנם עד עת יולדה ילדה [-תשעה ירחי לידה], ויתר אחיו ישובון על בני ישראל', 'וישובו כי עתה יגדל עד אפסי ארץ'.

אמר עולא: יבא המשיח ולא אראנו, שלא יבוא בזמני.

רב יוסף אמר: שרוצה לראות ביאת המשיח אפילו אם יזכה רק לשבת בצל הרעי של חמורו.

אמר רבה: יבא המשיח ולא אראנו, שלא יבוא בזמני. ושאלו אביי מדוע חושש מחבלי משיח, והרי אמר ר' אלעזר לתלמידיו שהעוסק בתורה ובגמילות חסדים ינצל מכך, ויש בך שניהם. השיבו שחושש שמא יחטא ויגרום החטא שלא ינצל, וכשם שהיה יעקב ירא אף שהבטיחו ה' 'והנה אנכי עמך ושמרתיך בכל אשר תלך'. וכדתניא, 'עד יעבר עמך ה'' - זו ביאה ראשונה שבאו ישראל לארץ בימי יהושע, 'עד יעבר עם זו קנית' - זו ביאה שניה, שנתן להם כורש רשות לחזור לארץ בימי עזרא, והוקשו שניהם ללמד שהיו ראויים ישראל לעשות להם נס שיעלו בזרוע על כרחם של מלכי פרס כפי שהיה בביאה ראשונה, אלא שגרם החטא והוצרכו ליכנס רק ברשות כורש.

אמר ר' יוחנן: יבא המשיח ולא אראנו, שלא יבוא בזמני. ושאלו ריש לקיש האם חושש מהכתוב 'כאשר ינוס איש מפני הארי...' - כאשר ינוס אדם מצרה אחת יפגע מיד באחרת, והלא גם בעולם הזה יש כך, שבזמן שאדם יוצא לשדה ופגע בו הממונה על גבולות השדה, נכנס לעיר פגע בו גובה המס, נכנס לביתו ומצא בניו ובנותיו מוטלין ברעב. אלא חושש מהנאמר 'שאלו נא וראו אם ילד זכר, מדוע ראיתי כל גבר ידיו על חלציו כיולדה, ונהפכו כל פנים לירקון' - הקב"ה שכל גבורה שלו מצטער כיולדה בשעה שמאביד את הנכרים מפני ישראל, ונהפכו פני פמליא של מעלה ושל מטה לירקון בשעה שאומר הקב"ה 'הללו מעשה ידי והללו מעשה ידי, היאך אאבד אלו מפני אלו' - כמאמר העולם: כשרץ השור ונפל ומעמיד סוס במקומו, אף שהשור היה חביב עליו יותר, כשיתרפא השור קשה לו להוציא סוסו מפני השור, כך כשחוזרים ישראל בתשובה קשה לו לאבד הגויים מפניהם.

אמר רב גידל אמר רב: עתידין ישראל לאכול שובע ימות המשיח, ודלא כר' הילל שאמר שכבר אכלוהו בימי חזקיה.

אמר רב: לא נברא העולם אלא בזכות דוד שעתיד לומר שירות ותשבחות. לשמואל: בשביל משה שעתיד לקבל את התורה. לר' יוחנן: אלא למשיח.

שמו של משיח: לדבי ר' שילא - שילה, כאמור 'עד כי יבא שילה'. לדבי ר' ינאי - ינון, כאמור 'יהי שמו לעולם לפני שמש ינון שמו'. לדבי ר' חנינה - חנינה, כאמור 'אשר לא אתן לכם חנינה'. יש אומרים - מנחם בן חזקיה, כאמור 'כי רחק ממני מנחם משיב נפשי'. לרבנן: מצורע של בית רבי, כאמור 'אכן חליינו הוא נשא, ומכאבינו סבלם, ואנחנו חשבנהו נגוע, מכה אלוקים ומענה'.

אמר רב נחמן: אם המשיח מאלו החיים הרי הוא כגון אני (שהיה חתנו של רבן גמליאל, שהיה מבני דוד), שנאמר: 'והיה אדירו ממנו, ומשלו מקרבו יצא' - מבני דוד שיש להם ממשלה גם בגלות. ורב אמר שהוא כגון רבינו הקדוש, שסובל תחלואים וחסיד גמור הוא. ואם הוא מאותם שכבר מתו הרי הוא כגון דניאל איש חמודות שנדון ביסורים בגוב האריות וחסיד גמור היה.

אמר רב יהודה אמר רב: עתיד הקב"ה להעמיד להם לישראל דוד אחר שימלוך עליהם. שנאמר 'ועבדו את ה' אלוקיהם ואת דוד מלכם אשר אקים להם', ולא 'דוד מלכם אשר הקים להם'. והקשה רב פפא מהכתוב 'ודוד עבדי נשיא להם לעולם', והשיבו אביי ששניהם יהיו, כמו קיסר ומשנה לקיסר.

'הוי המתאוים את יום ה', למה זה לכם יום ה', הוא חשך ולא אור' - משל לתרנגול ועטלף שהיו יושבים ומצפים לאור. שאל התרנגול לעטלף: מילא אני מצפה לאורה שיש לי עיניים, אך מה אתה צריך לכך. וכך גם ישראל מצפים לגאולה, משום שיום ה' יהיה להם אור, אבל הנכרים, למה מחכים, והרי יהיה להם חושך. וכמו שאמר ר' אבהו למין שמשיח יבא כאשר יכסה אתכם החושך, ככתוב 'כי הנה החשך יכסה ארץ, וערפל לאמים, ועליך יזרח ה', וכבודו עליך יראה'.

יום שני פרשת לך לך - ג' מרחשון תשע"ח

דף צ"ט ע"א

כמה ימות המשיח - לר' אליעזר: מ' שנה, א. 'ארבעים שנה אקוט בדור' - ימות המשיח שבהם ינקוט [-ילקח] את ישראל וימלוך עליהם ארבעים שנה. ב. 'שמחנו כימות עיניתנו שנות ראינו רעה', והיינו כשנות המדבר שנאמר בהם 'ויענך וירעיבך ויאכילך'. לר' אלעזר בן עזריה: ע' שנה, כאמור 'והיה ביום ההוא ונשכחת צר שבעים שנה כימי מלך אחד', מלך מיוחד זה משיח. לרבי: ג' דורות, כאמור 'ייראוך עם שמש ולפני ירח דור דורים'. או: 365 שנה כמנין ימות החמה, שנאמר: 'כי יום נקם בלבי' - כשם שעונש המרגלים היה להיות במדבר מ' שנה - שנה כנגד יום, כך גם 'שנת גאולי באה' - שנה לכל יום משנה זו. לר' דוסא: ד' מאות שנה, שנאמר 'שמחנו כימות עניתנו', והיינו כשנות 'ועבדום וענו אתם ארבע מאות שנה'. לאבימי בריה דר' אבהו: ז' אלפים שנה, שנאמר 'ומשוש חתן על כלה ישיש עליך אלוקיך', והיינו כשבעת ימי המשתה ויומו של הקב"ה אלף שנים. לשמואל: כמיום שנברא העולם ועד עכשיו, שנאמר 'למען ירבו ימיכם... על האדמה אשר נשבע ה' לאבותיכם לתת להם כימי השמים על הארץ'. לרב נחמן בר יצחק: כזמן שמימי נח עד עכשיו, שנאמר 'כי מי נח זאת לי אשר נשבעתי מעבר מי נח עוד על הארץ, כן נשבעתי מקצף עליך ומגער בך'.

רבי הילל אומר: אין להם משיח לישראל - שכבר אכלוהו בימי חזקיה (אלא הקב"ה יגאלם בעצמו, וימלוך עליהם). אמר רב יוסף: שרא ליה מריה, שהרי חזקיה היה בזמן בית ראשון, ואילו זכריה התנבא בזמן בית שני: 'גילי מאד בת ציון, הריעי בת ירושלים, הנה מלכך יבוא לך, צדיק ונושע הוא, עני ורוכב על חמור, ועל עיר בן אתנות'.

'יום נקם בלבי' - לר' יוחנן: אמר הקב"ה ללבי גיליתי שעתיד אני לנקום באוייבי, ולגאול את ישראל, אבל לאבריי לא גליתי - לא הוצאתי את הדבר מפי. לר"ש בן לקיש: ללבי גליתי, אבל למלאכי השרת לא גליתי.

אמר ר' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן: כל הנביאים כולן לא נתנבאו כל הטובה אלא לימות המשיח, אבל לעולם הבא 'עין לא ראתה אלוקים זולתך יעשה למחכה לו'. ודלא כשמואל שאמר שאין בין העולם הזה לימות המשיח אלא שעבוד מלכויות בלבד.

עוד אמר: כל הנביאים לא נתנבאו אלא לבעלי תשובה, אבל צדיקים גמורים 'עין לא ראתה אלוקים זולתך' - שאין קץ למתן שכרן. ודלא כר' אבהו שאמר שבמקום שבעלי תשובה עומדין אין צדיקים יכולים לעמוד, שנאמר 'שלום שלום לרחוק ולקרוב', הזכיר קודם את מי שהיה רחוק ונתקרב. ור' יוחנן פירש להיפך שרחוק היינו צדיק גמור שרחוק מעבירה מעולם, וקרוב היינו שקרוב מעבירה ועתה שב בתשובה נתרחק ממנה.

עוד אמר: כל הנביאים לא נתנבאו אלא למי שמשיא בתו לתלמיד חכם ולעושה לצורכו פרקמטיא ולמי שמהנהו מנכסיו, אבל תלמידי חכמים עצמם 'עין לא ראתה אלוקים זולתך'.

'עין לא ראתה אלוקים זולתך' - לר' יהושע בן לוי: יין המשומר בענביו מששת ימי בראשית. לריש לקיש: עדן, שאדם הראשון גר ב'גן' ולא ב'עדן', וב' מקומות הם כאמור 'ונהר יצא מעדן להשקות את הגן'.

'כי דבר ה' בזה' - זה האומר אין תורה מן השמים. דבר אחר: זה אפיקורוס. דבר אחר: זה המגלה פנים בתורה. **'ואת מצותו הפר'** - זה שלא מל עצמו והפר ברית בשר. **'הכרת תכרת הנפש ההיא עוונה בה'** - 'הכרת' בעולם הזה, 'תכרת' לעולם הבא.

אמר ר' אלעזר המודעי: 'כי את דבר ה' בזה' - המחלל את הקדשים [כגון טמא שאכל תרומה], והמבזה את המועדות [חול המועד], והמפר בריתו של אברהם אבינו [-'ואת מצותי הפר'], והמגלה פנים בתורה שלא כהלכה, והמלבין פני חבירו ברבים, אע"פ שיש בידו תורה ומעשים טובים - אין לו חלק לעולם הבא ['הכרת תכרת'].

'כי דבר ה' בזה' - לברייתא: זה האומר שאין תורה מן השמים, ואפילו אמר כל התורה כולה מן השמים, חוץ מפסוק אחד, שאמרו משה מעצמו, או חוץ מדקדוק אחד [דרשה הנדרשת מחסרות ויתרות שבתורה], או חוץ מקל וחומר אחד, או חוץ מגזרה שוה אחת. לר' מאיר: זה הלומד תורה, ואינו מלמדה לאחרים. לר' נתן: זה שאינו משגיח על המשנה (שאומר שאינה עיקר). לר' נהוראי: כל שאפשר לעסוק בתורה ואינו עוסק. לר' ישמעאל: זה העובד עבודה זרה. שהרי מבזה דבור שנאמר בסיני מפי ה' עצמו ['אנכי ה'...].

כל הלומד תורה ואינו חוזר עליה - דומה לאדם שטורח וזורע תבואה, ולבסוף אינו קוצר.

כל הלומד תורה ומשכחה - דומה לאשה שיולדת ילדים וקוברת אותם.

דף צ"ט ע"ב

רבי עקיבא אומר: אף שלימודך סדור בפיך כמו זמר, הוה מסדר ומזמר לימודך שוב בכל יום, ואז תזכה שיהיה לך לעולם הבא שמחה ושירים בכל יום. שנאמר 'נפש עמל' בעולם הזה, 'עמלה לו' לעולם הבא, 'כי אכף עליו פיהו' - משום ששם דברים בפיו תמיד, כפי שהאוכף נמצא תמיד על החמור.

'כי אדם לעמל יולד' - איני יודע אם לעמל התלוי בפה או לעמל מלאכה, כשהוא אומר 'כי אכף עליו פיהו' הוי אומר לעמל פה נברא. ועדיין איני יודע אם לעמל פה שבתורה או לעמל שיחה בעלמא, כשהוא אומר 'לא ימוש ספר התורה הזה מפיך' הוי אומר לעמל פה שבתורה נברא.

אמר רבא: כל הגופים טרחנים הם - לעמל נבראו, אשרי מי שזכה שעמלו בתורה.

'נאף אשה חסר לב' - זה הלומד תורה לפרקים, שנאמר 'כי נעים כי תשמרם בבטנך, יכנו יחדו על שפתיך' - דברי תורה יהיו שמורים בבטנך כאשר תלמדם ותשננם תדיר.

'והנפש אשר תעשה ביד רמה' - זה מנשה בן חזקיה, שהיה יושב ודורש בהגדות של דופי, אמר מדוע כתב משה הפסוקים: 'ואחות לוטן תמנע', 'ותמנע היתה פילגש לאליפז', 'וילך ראובן בימי קציר חטים וימצא דודאים בשדה'. יצאה בת קול ואמרה: 'תשב באחיך תדבר, בבן אמך תתן דפי, אלה עשית והחרשתי, דמית היות אהיה כמוך, אוכיחך ואערכה לעיניך'. ועליו מפורש בקבלה: 'הוי משכי העון בחבלי השוא, וכעבות העגלה חטאה' - שחטא בלא שהיתה לו הנאה מכך.

'כעבות העגלה חטאה' - בתחילה דומה יצר הרע לחוט של כוביא שנקל להתגבר עליו. ולבסוף - לאחר שפיתה וניצח את האדם, דומה לעבות העגלה שקשה מאוד להתגבר עליו.

כוונת הפסוק 'אחות לוטן תמנע' - תמנע בת מלכים הואי, ורצתה להתגייר, ולא קיבלוה אברהם יצחק ויעקב, הלכה והיתה פילגש לאליפז בן עשיו, שאמרה: מוטב תהא שפחה לאומה זו (לבני אברהם יצחק ויעקב, שהם יראי שמים), ולא תהא גבירה לאומה אחרת. ולא היו האבות צריכים לרחקה, ולכן יצא ממנה עמלק שציער את ישראל.

והפסוק 'וילך ראובן בימי קציר חטים' - לאחר שקצרו את השדה, שאז הכל רשאין להכנס לתוך שדה חבריהם, מכאן לצדיקים שאין פושטים ידיהם בגזל. 'וימצא דודאים בשדה' - תרגומו 'יברוחי', ללוי היינו 'סיגלי', לר' יונתן היינו 'סביסקי'.

'או יחזק במעזי יעשה שלום לי שלום יעשה לי' - כל העוסק בתורה לשמה משים שלום בפמליא של מעלה ושל מטה.

'ואשם דברי בפיך ובצל ידי כסיתיך לנטע שמים וליסד ארץ' - העוסק בתורה לשמה כאילו בנה פלטרין של מעלה ושל מטה. לר' יוחנן אף מגין על כל העולם כולו, שנאמר: 'ובצל ידי כסיתיך'. ללוי אף מקרב הגאולה, כאמור בהמשך 'ולאמר לציון עמי אתה'.

כל המלמד את בן חבירו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו עשאו - שנאמר 'ואת הנפש אשר עשו בחרן', ותרגומו 'דשעבידו לאורייתא בחרן'. לר' אלעזר: כאילו עשה את דברי התורה, שנאמר 'ושמרתם את דברי הברית הזאת ועשיתם אותם'. לרבא: כאילו עשה את עצמו, שנאמר 'ועשיתם אתם' - אל תקרי 'אותם' אלא 'אתם'.

כל המעשה את חבירו לדבר מצוה מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה בעצמו - שאמר ה' למשה 'ומטך אשר הכית בו את היאור' אף שאהרן הכהו במצוותו.

שנינו במשנה ש'אפיקורוס' ו'מגלה פנים בתורה שלא כהלכה' הם מאלו שאין להם חלק לעולם הבא - לרבי ור' חנינא לל"א: 'אפיקורוס' זה המבזה תלמיד חכם, ו'מגלה פנים בתורה... ' היינו כגון מנשה בן חזקיה, שדרש דרשות של דופי. לל"ב: 'מגלה פנים...' זה המבזה ת"ח, ו'אפיקורוס' היינו המבזה חבירו בפני ת"ח. לר' יוחנן ור' יהושע בן לוי לל"א: 'אפיקורוס' זה המבזה חבירו בפני תלמיד חכם, ו'מגלה פנים...' היינו המבזה תלמיד חכם עצמו. לל"ב: 'מגלה פנים...' זה המבזה את חבירו בפני תלמיד חכם. (ולהלן ק. יתבאר מהו אפיקורוס לשיטתם).

יום שלישי פרשת לך לך - ד' מרחשון תשע"ח

דף ק' ע"א

'אפיקורוס' לל"ב דר' יוחנן וריב"ל - לרב יוסף: היינו כגון אלו שאינם מכירים שהעולם מתקיים בזכות לומדי התורה ואומרים: מה הועילו לנו חכמים בתורה שהם לומדים, לצורך עצמם הם קורים בתורה, ולצורך עצמם הם שונים. לאביי: אלו הם גם מגלי פנים בתורה, שהרי נאמר 'אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי', וכן יש ללמוד ממה שאמר ה' לאברהם שאם יש צדיקים בסדום יציל כל העיר עבורם. אלא 'אפיקורוס' היינו כגון תלמיד היושב לפני רבו ונזכר בשמועה בענין אחר ואמר: 'כך אמרנו שם', ולא אמר 'הכי אמר מר'. לרבא: היינו כגון אלו האומרים: מה הועילו לנו חכמים, מעולם לא חידשו דבר שאינו כתוב בתורה, שהרי לא התירו לנו עורב, ולא אסרו לנו יונה. וכשבאו אלו לשאול את רבא שאלה בטריפה, אם התיר אמר: ראו שאני מתיר לכם עורב, ואם אסר אמר: ראו שאני אוסר לכם יונה. לרב פפא: כגון מי שמזכיר חכם ואומר בלשון בזיון 'הני רבנן', ולא 'רבותינו שבמקום פלוני'. וכשאירע כן לרב פפא שאמר כן בטעות ישב בתענית.

לוי בר שמואל ורב הונא בר חייא היו עושים מטפחות לספרי בית מדרשו של רב יהודה, כשהגיעו לעשות למגילת אסתר, שאלו את רב יהודה בלשון גנאי 'הא מגילת אסתר לא בעי מטפחת' ולא בלשון שאלה. אמר להם שגם זה נראה כאפקירותא.

לרב נחמן - אפיקורוס זה הקורא את רבו בשמו, שגיחזי נענש מפני שקרא לאלישע רבו בשמו.

רבי ירמיה ישב לפני ר' זירא ואמר: עתיד הקב"ה להוציא נחל מבית קדשי הקדשים, ועליו כל מיני מגדים, שנאמר 'ועל הנחל יעלה על שפתו מזה ומזה כל עץ מאכל, לא יבול עלהו, ולא יתם פריו, לחדשיו יבכר, כי מימיו מן המקדש המה יוצאים, והיה פריו למאכל, ועלהו לתרופה'. אמר לו ההוא סבא: יישר, וכן אמר רבי יוחנן. שאל ר' ירמיה לרבי זירא, האם גם זה נחשב לאפקרותא. השיבו שודאי לא, שהרי מסייעו מדברי ר' יוחנן, ואפקרותא היינו כגון המעשה הבא.

רבי יוחנן ישב ודרש: עתיד הקב"ה להביא אבנים טובות ומרגליות בגודל ל' על ל' אמות, וחוקק בהם פתח ברוחב י' אמות, בגובה כ' אמות, ומעמידן בשערי ירושלים, שנאמר 'ושמתי כדכד שמשותיך, ושעריך לאבני אקדח'. לגלג תלמיד אחד: והרי אין נמצאת אבן טובה אפילו בגודל ביצה של עוף קטן ששמו צילצלא [והיינו אפקרותא]. לימים הפליגה ספינתו של אותו תלמיד בים, וראה מלאכי השרת שמנסרים אבנים טובות ומרגליות. ואמרו לו שהם האבנים שעתיד הקב"ה להעמידן בשערי ירושלים. כשחזר התלמיד מצא את רבי יוחנן שיושב ודורש, אמר לו: רבי, דרוש, ולך נאה לדרוש. כשם שאמרת כך ראיתי במו עיני. אמר לו: ריקה, אם לא ראית לא האמנת, מלגלג על דברי חכמים אתה, נתן בו עיניו ועשאו גל של עצמות.

'ואולך אתכם קוממיות' - לר' מאיר: היינו שתי קומות של אדם הראשון, והוא גובה מאתים אמה. לר' יהודה: היינו מאה אמה, כנגד היכל וכותליו, שנאמר 'אשר בנינו כנטיעים מגודלים בנעוריהם, בנותינו כזויות מחוטבות תבנית היכל', ואורך כל כתלי ההיכל מאה אמה. ולפי"ז י"ל שמה שאמר ר' יוחנן שחוקק הקב"ה פתחים של כ' אמה היינו לחלונות, אבל השערים יהיו גבוהים יותר.

'ועלהו לתרופה': י"א שהעלים מתירים פה של מעלה - של אילמים שיוכלו לדבר. וי"א פה של מטה - רחמן של עקרות. לר' יוחנן היינו תרופה ממש. והיינו שמועילים לתואר פנים של בעלי הפה.

כל המשחיר פניו על דברי תורה בעולם הזה, הקב"ה מבהיק זיויו לעולם הבא - שנאמר 'ראשו... תלתלים שחורות כעורב... מראהו כלבנון בחור כארזים... חכו ממתקים'.

כל המרעיב עצמו על דברי תורה בעולם הזה, הקב"ה משביעו לעולם הבא - שנאמר 'ירוין מדשן ביתך ונחל עדניך תשקם'.

'ברוך ה' יום יום יעמס לנו האל ישועתנו סלה' - עתיד הקב"ה ליתן לכל צדיק וצדיק מלא עומסו [חופנו] טובה. ואף שכל העולם אין מדתו אלא כמזרת ועד אגודל של הקב"ה הרי עתיד הקב"ה ליתן לכל צדיק וצדיק שלש מאות ועשרה עולמות, כגימטריא ד'להנחיל אהבי יש ואוצרותיהם אמלא'.

'בסאסאה בשלחה תריבנה' - במידה שאדם מודד מודדים לו, ואם מדד ונתן לעני מלא חפניו, יחזיר לו הקב"ה מלא חפניו טובה, ואין לתמוה איך יכול להכיל חפניו של הקב"ה (כנ"ל), שהרי מידה טובה מרובה ממידת פורענות, ובמידה טובה נאמר 'ויצו שחקים ממעל, ודלתי שמים פתח, וימטר עליהם מן לאכל', ובמידת פורענות 'וארובות השמים נפתחו' - ודלת גדולה מארובה, ומצאנו במידת פורענות 'ויצאו וראו בפגרי האנשים הפושעים בי, כי תולעתם לא תמות, ואישם לא תכבה, והיו דראון לכל בשר', והלא אדם מושיט אצבעו באור בעולם הזה מיד נכוה, ואעפ"כ יסבלו הרשעים אש תמידית, וכשם שנותן הקב"ה כח ברשעים לקבל פורענותם, כך נותן כח בצדיקים לקבל טובתם.

דף ק' ע"ב

שנינו במשנה שלדעת רבי עקיבא אף הקורא בספרים החיצונים אין לו חלק לעולם הבא - היינו ספרי צדוקים שכופרים בא-ל חי.

רב יוסף אמר שגם בספר בן סירא אסור לקרות - שיש בו דברי הבאי, והקורא בו בא לידי ביטול תורה. שאלו אביי למה כוונתו: א. אם מה שכתוב שם שלא יסיר עור דג גילדנא אפילו מעל אזנו שלא יפסידנו, אלא יצלהו עם עורו ויוכל לאכול בו שתי חלות. והרי משמעותו הפשוטה שלא להשחית דבר - הוא ענין הכתוב גם בתורה, ואם הכוונה לדרש שלא לבעול שלא כדרכה - הרי דרך ארץ הוא. ב. ומה שכתוב: בת לאביה מטמונת שוא, מפחדה לא יישן בלילה, בקטנותה שמא תתפתה, בנערותה שמא תזנה, בגרה שמא לא תינשא, נישאת שמא לא יהיו לה בנים, הזקינה שמא תעשה כשפים - והרי גם חכמים אמרו 'אי אפשר לעולם בלא זכרים, ובלא נקבות, אשרי מי שזכה ובניו זכרים, אוי לו למי שבניו נקבות. ג. ומה שכתוב: אל תכניס דאגה בלבך, שהרי הדאגה הרגה אנשים גיבורים - הרי שלמה אמרה 'דאגה בלב איש ישחנה', ונחלקו אם יסיחנה מדעתו, או ישיחנה לאחרים. ד. ומה שכתוב 'מנע רבים מתוך ביתך ולא הכל תביא אל ביתך' - הרי רבי אמר כעין זה. אלא הכוונה לכתוב שם: א. מי שזקנו דק הוא חכם וחריף ביותר, ומי שזקנו עב שוטה הוא. ב. הנופח קצף שבכוסו אינו צמא. ג. אם אמר אדם: עם איזה לפתן אוכל פת זו, טול ממנו הלחם, כי אינו רעב. ד. מי שזקנו מחולק - כל העולם אינם יכולים לנצחו (שמתוך שחישב כל ימיו ערמומיות, שם ידו בתוך זקנו ומשך, עד שנקרח ונחלק). ודברים אלו אין בהם תועלת.

אלו דברים הטובים שבספר בן סירא שדורשים אותם ברבים: אשה טובה - מתנה טובה, בחיק ירא אלוקים תנתן. אשה רעה - צרעת לבעלה, מה תקנתו - יגרשנה מביתו, ויתרפא מצרעתו. אשה יפה - אשרי בעלה, מספר ימיו כפליים. העלם עיניך מאשת חן, פן תלכד במצודתה, אל תט אצל בעלה למסוך עמו יין ושכר, כי בתואר אשה יפה רבים הושחתו, ועצומים כל הרוגיה. רבים היו פצעי רוכל המרגילים לדבר ערוה, כניצוץ שמבעיר גחלת, ככלוב מלא עוף, כן בתיהם מלאים מרמה. מנע רבים מתוך ביתך, ולא הכל תביא ביתך. רבים יהיו דורשי שלומך גלה סודך רק לאחד מאלף. משוכבת חיקך שמור פתחי פיך. אל תצר צרת מחר, כי לא תדע מה ילד יום, שמא למחר איננו ונמצא מצטער על עולם שאינו שלו.

במשלי נאמר 'כל ימי עני רעים' - בן סירא אומר: אף לילותיו רעים, שהיות ואין לו דמים לעשות גגו גבוה, יורד עליו מטר משאר גגות ואין לו מנוחה, והיות ואין לו דמים לקנות קרקע במקום טוב, כרמו גבוה יותר משאר קרקעות, וזבל כרמו יורד לכרמים של אחרים הנמוכים ממנו.

'כל ימי עני רעים' - לרב: אלו בעלי תלמוד שהוא קשה. 'וטוב לב משתה תמיד' - אלו בעלי משנה, שנוחה ללמוד. לרבא: להיפך, ודרש 'מסיע אבנים יעצב בהם' - אלו בעלי משנה, שאינו יודע מה הוא אומר, שאין מורין הלכה מהמשנה, 'ובוקע עצים יסכן [-יתחמם] בם' - אלו בעלי תלמוד, שנהנים מיגיעם שיודעים להורות.

לר' חנינא: 'כל ימי עני רעים' - זה מי שיש לו אשה רעה. 'וטוב לב משתה תמיד' - זה שיש לו אשה טובה. לר' יאני: 'כל ימי עני רעים' - זה אסטניס, 'וטוב לב משתה תמיד' - זה שדעתו יפה [-להיפך מאיסטניס]. לר' יוחנן: 'כל ימי עני רעים' - זה רחמני. 'וטוב לב משתה תמיד' - זה אכזרי. לר' יהושע בן לוי: 'כל ימי עני רעים' - זה שדעתו קצרה, 'וטוב לב משתה תמיד' - זה שדעתו רחבה.

יום רביעי פרשת לך לך - ה' מרחשון תשע"ח

דף ק"א ע"א

'כל ימי עני רעים' - ואף בשבתות וימים טובים שאוכל מעדנים, משום ששינוי וסת תחילת חולי מעיים הוא.

הקורא פסוק של שיר השירים כמין זמר, וכן הקורא פסוק במשתה של חול לשחוק -מביא רעה לעולם, שהתורה חוגרת שק, ועומדת לפני הקב"ה ואומרת: רבש"ע עשאוני בניך ככנור שמנגנין בו לצים. אמר לה: בתי, בשעה שישראל אוכלין ושותין - במה יתעסקו. אמרה: אם בעלי מקרא הן - יעסקו בתנ"ך, אם בעלי משנה הן - יעסקו במשנה בהלכות ובהגדות, ואם בעלי תלמוד הן - יעסקו בהלכות פסח בחג הפסח, בהלכות עצרת בעצרת, ובהלכות חג בחג.

כל הקורא פסוק בזמנו - מביא טובה לעולם, שנאמר 'ודבר בעתו מה טוב'.

שנינו במשנה שהלוחש על המכה הוא מאלו שאין להם חלק לעולם הבא - לרבי יוחנן: בלוחש על המכה ורוקק בה כדרך המלחשים - שאין מזכירין שם שמים על הרקיקה. לרב: אפילו אם רוקק ולוחש הפסוק 'נגע צרעת כי תהיה באדם והובא אל הכהן' שאין בו הזכרת שם שמים. ר' חנינא אמר: אפילו אם לוחש הפסוק 'ויקרא אל משה', שאין בו שם שמים, ואף אינו מזכירו לשם רפואה, אלא סבור להינצל בזכות דברי תורה שמזכיר.

סכין וממשמשין בבני מעיים בשבת - ואין בכך משום רפואה (שהוקשה סיכה לשתיה). אך יעשה בשינוי, לרב חמא בר חנינא: בחול רגילים למשמש ואחר כך לסוך, ובשבת יסוך ואחר כך ימשמש. לר' יוחנן: סך וממשמש בבת אחת.

לוחשים לחישת נחשים ועקרבים בשבת כדי שלא יזיקו - ואין בכך משום צידה.

מעבירים כלי על גב העין הכואבת בשבת לקררה, אך לא בכלי מוקצה.

אין שואלין בדבר שדים בשבת למצוא אבידה - משום 'ממצוא חפצך'. לר' יוסי אף בחול אסור משום סכנה, וכן פסק רב הונא.

רב יצחק בר יוסף היה שואל בשדים, וביקש השד להזיקו, ונעשה לו נס ונבלע בארז, ושוב נעשה לו נס ופקע הארז ופלטו.

מעשה שדים ששואלין על ידי שמן ועל ידי שפופרת של ביצה - מותר לשאול בהם, אלא שנמנעו מכך מפני שמכזבים בתשובותיהם.

דרך העושים מעשה שדים ללחוש על שמן שבכלי ולא שביד - לפיכך סכין משמן שביד, כי אין לחוש שנעשה בו מעשה שדים, אך אין סכין משמן שבכלי. רב יצחק בר שמואל בר מרתא נקלע לפונדק והביאו לו שמן בכלי וסכו על פניו, ויצאו לו אבעבועות מחמת כשפים, יצא לשוק, ראתה אותו אשה אחת ואמרה רוח של שד ששמן 'חמת' רואה אני על פניך, ועשתה לו דבר ונתרפא.

'ויאמר אם שמוע תשמע לקול ה' אלוקיך, כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך, כי אני ה' רופאך': אם תשמע לקול ה' - לא אשים עליך מחלה, ואם לא תשמע - אשים עליך מחלה, אך אעפ"כ 'כי אני ה' רופאך'.

כשחלה ר' אליעזר נכנסו תלמידיו לבקרו - אמר להם: חמה עזה יש בעולם [על עצמו אמר, שכעס עליו הקב"ה, והכביד חליו], התחילו התלמידים בוכים ור' עקיבא משחק, ושאלוהו חבריו מדוע, חזר ושאלם מדוע בוכים, אמרו לו: אפשר ספר תורה שרוי בצער ולא נבכה. אמר להם: שצוחק משום שכל זמן שרואה רבי שאין יינו מחמיץ ואין פשתנו לוקה ואין שמנו מבאיש ואין דובשנו מדביש אמרתי שמא חס ושלום קיבל רבי עולמו, ועכשיו שאני רואה רבי בצער אני שמח. אמר לו ר' אליעזר: עקיבא, כלום חיסרתי מן התורה כולה. השיבו: לימדתנו רבינו כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא.

נכנסו ארבעה זקנים לבקר את ר' אליעזר - ר' טרפון ור' יהושע ור' אלעזר בן עזריה ור'

עקיבא. נענה ר' טרפון: טוב אתה לישראל מטיפה של גשמים, שהיא בעולם הזה ורבי גם בעולם הבא. נענה ר' יהושע: טוב אתה לישראל יותר מגלגל חמה, כנ"ל. נענה ר' אלעזר בן עזריה: טוב אתה לישראל יותר מאב ואם, כנ"ל. נענה ר' עקיבא: חביבין יסורין. אמר להם: סמכוני ואשמעה דברי עקיבא תלמידי שאמר חביבין יסורין, ודרש זאת מהמקרא 'בן שתים עשרה שנה מנשה במלכו, וחמשים וחמש שנה מלך בירושלים... ויעש הרע בעיני ה'', 'גם אלה משלי שלמה אשר העתיקו אנשי חזקיה מלך יהודה', וכי חזקיה מלך יהודה לכל העולם כולו לימד תורה ולמנשה בנו לא לימד, אלא מכל טורח שטרח בו ומכל עמל שעמל בו לא העלהו למוטב אלא יסורין, שנאמר 'וידבר...'.

דף ק"א ע"ב

שלשה באו בעלילה (בטענה ולא בתפילה): קין - 'גדול עווני מנשוא' - אמר: רבש"ע כלום גדול עווני מששים ריבוא שעתידין לחטוא לפניך ואתה סולח להם. עשו - 'הברכה אחת היא לך אבי'. מנשה - בתחילה קרא לאלוהות הרבה, ולבסוף קרא לאלוקי אבותיו.

שנינו במשנה שאבא שאול אומר אף ההוגה את השם באותיותיו הוא מאלו שאין להם חלק לעולם הבא - היינו בגבולין (מחוץ לבית המקדש), או בלשון עגה (לע"ז).

ירבעם - א. שריבע עם דבר אחר. ב. שעשה מריבה בעם. ג. שעשה מריבה בין ישראל לאביהם שבשמים. **בן נבט** - בן שניבט [בחלום] ולא ראה. ונקרא גם 'מיכה' - שנתמכמך בבנין (במצרים). ושמו 'שבע בן בכרי'.

שלשה ניבטו ולא ראו [צפו למרחוק וטעו]: נבט - ראה אש שיוצאת מאמתו, וסבר שימלוך, ובאמת היינו בנו ירבעם שמלך. אחיתופל - ראה צרעת שזרחה לו על אמתו, וסבר שימלוך, ובאמת היינו בת שבע בתו שילדה את שלמה. איצטגניני פרעה - שראו שמושיען של ישראל לוקה במים, ולכן ציוה 'כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו', ובאמת הכוונה למי מריבה.

שנינו במשנה שירבעם אין לו חלק לעולם הבא - שנאמר 'ויהי בדבר הזה לחטאת בית ירבעם ולהכחיד ולהשמיד מעל פני אדמה', להכחיד - בעולם הזה, ולהשמיד - לעולם הבא.

ירבעם זכה למלכות - מפני שהוכיח את שלמה: דוד אביך פרץ פרצות בחומה כדי שיעלו ישראל לרגל, ואתה גדרת אותם כדי לעשות אנגריא לבת פרעה. ונענש מפני שהוכיחו ברבים.

'וזה אשר הרים יד במלך' - שחלץ תפיליו בפניו.

יום חמישי פרשת לך לך - ו' מרחשון תשע"ח

דף ק"ב ע"א

גסות הרוח של ירבעם טרדתו מן העולם - אמר: קיבלנו שאין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית יהודה בלבד, וכשיראו את רחבעם יושב ואני עומד - יאמרו שהוא המלך ואני עבדו, ואם אשב - יהרגוני משום מורד במלכות וילכו אחריו. ולכן העמיד שני עגלי זהב, אחד בבית אל והשני בדן והסית לעלות אליהם ולא לירושלים.

'ויועץ המלך, ויעש שני עגלי זהב...' - הושיב את העם רשע ליד צדיק, והסכימו לחתום על כל מה שיעשה, ואמר שרוצה להיות מלך - והסכימו. שאלם אם יעשו כל מה שיאמר להם, והסכימו, ושאלם אם אפילו לעבוד עבודה זרה, אמר צדיק: 'חס ושלום', אמר לו הרשע לצדיק היושב בצידו: וכי אתה חושב שאדם כירבעם יעבוד עבודה זרה, אלא רוצה לנסותנו, וכך הסכימו כולם. ואף אחיה השילוני טעה וחתם כדלהלן.

נגרם ליהוא לחטוא בחטאת ירבעם: לאביי - משום ברית כרותה לשפתים, שאמר בערמה כדי לאסוף נביאי הבעל להרגם: 'אחאב עבד את הבעל מעט יהוא יעבדנו הרבה'. לרבא - חותמו של אחיה השילוני (כנ"ל) ראה וטעה.

'ושחטה שטים העמיקו ואני מוסר לכלם' - אמר הקב"ה: הם העמיקו משלי, אני אמרתי כל שאינו עולה לרגל עובר בעשה, והם אמרו כל העולה לרגל ידקר בחרב.

'ויהי בעת ההיא וירבעם יצא מירושלים...' - עת היא מזומנת לפורענות. וכן 'בעת פקדתם יאבדו', 'וביום פקדי ופקדתי עליהם חטאתם', 'ויהי בעת ההיא וירד יהודה מאת אחיו'.

'בעת רצון עניתיך' - עת מזומנת לטובה.

'וילך רחבעם שכם, כי שכם בא כל ישראל להמליך אתו' - מקום מזומן לפורענות, שם עינו את דינה, ושם מכרו אחיו את יוסף, ושם נחלקה מלכות בית דוד.

'וירבעם יצא מירושלים' - שיצא מפיתקה של ירושלים (שלא לחזור אליה לעולם).

'וימצא אתו אחיה... והוא מתכסה בשלמה חדשה' - א. מה שלמה חדשה אין בה שום דופי, אף תורתו של ירבעם לא היה בה שום דופי. ב. שחידשו דברים שלא שמעה אוזן מעולם.

'ושניהם לבדם בשדה' - א. שכל תלמידי חכמים דומים לפניהם כעשבי השדה. ב. שכל טעמי תורה מגולים להם כשדה.

'לכן תתני שלוחים על מורשת גת בתי אכזיב לאכזב למלכי ישראל' - יצאה בת קול ואמרה להם: מי שהרג את הפלישתי והוריש אתכם גת - תתנו שילוחים לבני. היות ואתם מכזבים למלכות בית דוד, והולכים אחרי מלכי ישראל, לכן תהיו נמסרים ביד מלכי נכרים, שהם שטי כזב.

כל הנהנה מן העולם הזה בלא ברכה כאילו גוזל להקב"ה וכנסת ישראל - שנאמר 'גוזל אביו ואמו ואומר אין פשע, חבר הוא לאיש משחית', אביו היינו הקב"ה - 'הלא הוא אביך קנך', ואמו היינו כנסת ישראל - 'שמע בני מוסר אביך ואל תיטוש תורת אמך'. 'חבר הוא לאיש משחית' - לירבעם בן נבט שהשחית ישראל לאביהם שבשמים.

'וידח ירבעם את ישראל מאחרי ה' - כשתי מקלות המתיזות זו את זו.

'ודי זהב' - אמר משה לפני הקב"ה: רבש"ע, בשביל כסף וזהב שהשפעת להן לישראל עד שיאמרו דיי גרם להם לעשות להם אלהי זהב - אין ארי דורס ונוהם מתוך קופה של תבן אלא מתוך קופה של בשר.

עד ירבעם היו ישראל יונקים (ענשם) מעגל אחד - מכאן ואילך משנים ושלשה עגלים.

'וביום פקדי ופקדתי עליהם חטאתם' - אין לך כל פורענות ופורענות שבאה לעולם שאין בה אחד מכ"ד בהכרע ליטרא של עגל הראשון. ונגבה פסוק זה לאחר כ"ד דורות בחורבן הבית בדורו של צדקיהו.

'אחר הדבר הזה לא שב ירבעם מדרכו הרעה' - אחר שתפשו הקב"ה בבגדו ואמר לו: חזור בך ואני ואתה ובן ישי נטייל בגן עדן. אמר לו: מי בראש. והשיבו: בן ישי בראש, ולכן לא הסכים.

דף ק"ב ע"ב

רבי אבהו היה רגיל לדרוש בענין שלשה מלכים שאין להם חלק לעולם הבא - חלה וקיבל על עצמו שלא ידרוש, כשהבריא חזר לדרוש, והסביר שכשם שהם לא חזרו ממעשיהם כך הוא לא יחזור מלדרוש.

רב אשי גמר לימודו עד ענין שלשה מלכים - ואמר שמחר נפתח בחברינו. בא אליו מנשה בחלום ואמר: קראת אותי חברך וחבר אביך, וכי יודע אתה באיזה מקום בפת בוצעים המוציא? והשיבו שאינו יודע. אמר לו: אינך יודע זאת ואתה קוראני חברך. ביקשו שילמדנו וידרשנו משמו בדרשתו, ולימדו שהוא במקום הקשה שנקרם בתנור. שאלו: אם חכמים אתם כל כך מדוע עבדתם ע"ז. השיבו: אם היית שם היית מגביה שולי גלימתך ורץ לעבוד ע"ז. למחר אמר רב אשי: נפתח ברבותינו.

'אחאב' - 'אח' לשמים ו'אב' לעבודה זרה.

'ויהי הנקל לכתו בחטאות ירבעם בן נבט' - קלות שעשה אחאב כחמורות שעשה ירבעם, ומפני מה תלה הכתוב בירבעם - מפני שהוא היה תחילה לקלקלה.

'גם מזבחותם כגלים על תלמי שדי' - אין לך כל תלם ותלם בארץ ישראל שלא העמיד עליו אחאב עבודה זרה והשתחוה לה.

אחאב אין לו חלק לעולם הבא - שנאמר 'והכרתי לאחאב משתין בקיר ועצור ועזוב בישראל' - עצור בעולם הזה ועזוב לעולם הבא.

עמרי זכה למלכות - מפני שהוסיף כרך בארץ ישראל.

אחאב זכה למלכות כ"ב שנה - מפני שכיבד את התורה שניתנה בכ"ב אותיות. שלא הסכים ליתן למלך ארם את 'מחמד עיניך' והיינו ספר תורה, שאין לפרש שהכוונה לעבודה זרה - שהרי עשה כן עפ"י הזקנים וכל העם, ובודאי היו שם גם צדיקים.

לרב נחמן 'אחאב שקול היה' - שנאמר 'ויאמר ה' מי יפתה את אחאב ויעל ויפל ברמת גלעד, ויאמר זה בכה וזה אמר בכה', הרי שרק ע"י פיתוי נענש. וחלק עליו רב יוסף, שהרי נאמר 'רק לא היה כאחאב אשר התמכר לעשות הרע בעיני ה' אשר הסתה אתו איזבל אשתו' - בכל יום היתה שוקלת שקלי זהב לעבודה זרה. אלא כיון שההנה תלמידי חכמים מנכסיו כיפרו לו מחצה.

'ויצא הרוח ויעמד לפני ה' ויאמר אני אפתנו' - רוחו של נבות היזרעאלי. 'ויאמר ה' אליו במה, ויאמר אצא והייתי רוח שקר בפי כל נביאיו, ויאמר... צא...' - צא ממחיצתי, ש'דובר שקרים לא יכון לנגד עיני'. וזהו שאומרים שמי שפורע נקמתו מחריב ביתו.

'ויעש אחאב את האשרה ויוסף אחאב לעשות להכעיס את ה' אלהי ישראל מכל מלכי ישראל אשר היו לפניו' - כתב על דלתות שומרון: אחאב כפר באלוקי ישראל לפיכך אין לו חלק באלוקי ישראל.

'ויבקש את אחזיהו וילכדהו והוא מתחבא בשמרון' - שהיה קודר אזכרות וכותב עבודה זרה תחתיהם.

'מנשה' - שנשה י-ה. או שהנשי את ישראל לאביהם שבשמים. ואין לו חלק לעולם הבא - שנאמר 'בן שתים עשרה שנה מנשה... כאשר עשה אחאב...' - מה אחאב אין לו חלק לעולם הבא אף מנשה כן.

לר' יהודה מנשה יש לו חלק לעולם הבא - שנאמר 'ויתפלל מנשה אל ה' ויעתר לו'. ונחלקו בפסוק 'ונתתים לזעוה לכל ממלכות הארץ בגלל מנשה בן יחזקיהו' - האם 'בגלל מנשה' שעשה תשובה והם לא עשו, או 'בגלל מנשה' שלא עשה תשובה.

יום שישי פרשת לך לך - ז' מרחשון תשע"ח

דף ק"ג ע"א

אמר רבי יוחנן: כל האומר מנשה אין לו חלק לעולם הבא מרפה ידיהן של בעלי תשובה - שעשה תשובה ל"ג שנה, שנאמר 'בן שתים עשרה שנה מנשה במלכו, וחמישים וחמש שנה מלך בירושלים ויעש אשרה.. כאשר עשה אחאב מלך ישראל' - נ"ה שנות מלכותו פחות כ"ב שנות מלכות אחאב הם ל"ג.

'וישמע אליו ויחתר לו' (ולא 'ויעתר') - עשה לו הקב"ה כמין מחתרת ברקיע כדי לקבלו בתשובה מפני מדת הדין.

נאמר 'בראשית ממלכות יהויקים בן יאשיהו' 'בראשית ממלכת צדקיה' אף שמלכו קודם - שביקש הקב"ה להחזיר את העולם כולו לתוהו ובוהו בשביל יהויקים, נסתכל בדורו ונתקררה דעתו. וביקש להחזיר את העולם כולו לתוהו ובוהו בשביל דורו של צדקיה, נסתכל בצדקיה ונתקררה דעתו, ומה שנאמר עליו 'ויעש הרע בעיני ה'' - שהיה בידו למחות ולא מיחה.

'איש חכם נשפט את איש אויל ורגז ושחק ואין נחת' - אמר הקב"ה: כעסתי על אחז ונתתיו ביד מלכי דמשק - זיבח וקיטר לאלהיהם. שחקתי עם אמציה ונתתי מלכי אדום בידו - הביא אלהיהם והשתחוה להם. וזהו מה שאומרים העולם: כשהחכם רוצה להשפט ולהתווכח עם בני אדם להחזירם למוטב, בין שהוא כועס עליהם, ובין שהוא שוחק עמהם, אינם יראים מלפניו ואינם חוזרים למוטב.

'ויבאו כל שרי מלך בבל וישבו בשער התוך' - מקום שמחתכים בו הלכות (עזרה שיושבת שם סנהדרין). וזהו מה שאומרים העולם: במקום שהאדון תולה את כלי זינו תולה הרועה את כדו.

'על שדה איש עצל עברתי' - זה אחז, **'ועל כרם אדם חסר לב'** - זה מנשה, **'והנה עלה כלו קמשונים'** - זה אמון, **'כסו פניו חרלים'** - זה יהויקים, **'וגדר אבניו נהרסה'** - זה צדקיהו שנחרב בית המקדש בימיו.

ארבע כיתות אין מקבלות פני שכינה: כת לצים - 'משך ידו את לוצצים'. כת שקרנים - 'דובר שקרים לא יכון לנגד עיני'. כת חנפים - 'כי לא לפניו חנף יבוא'. כת מספרי לשון הרע - 'כי לא א-ל חפץ רשע אתה לא יגורך רע, צדיק אתה ולא יהיה במגורך רע'.

'לא תאונה אליך רעה' - שלא ישלוט בהן יצר הרע, או: שלא יבעתוך חלומות רעים והרהורים רעים. **'ונגע לא יקרב באהלך'** - שלא תמצא אשתך ספק נדה בשעה שתבא מן הדרך. או: שלא יהא לך בן או תלמיד שמקדיח תבשילו ברבים. עד כאן ברך דוד את בנו שלמה, מכאן ואילך ברכתו אמו: 'כי מלאכיו יצוה לך לשמרך בכל דרכיך על כפים ישאונך... על שחל ופתן תדרוך...'. מכאן ואילך ברכתו שמים: 'כי בי חשק ואפלטהו אשגבהו כי ידע שמי יקראני ואענהו עמו אנכי בצרה, אחלצהו ואכבדהו אורך ימים אשביעהו וארהו בישועתי'.

דף ק"ג ע"ב

'וימנע מרשעים אורם וזרוע רמה תשבר', עי"ן של רשעים תלויה - כיון שנעשה אדם רש מלמטה נעשה רש מלמעלה [וכאילו נכתב 'רשים' - שתי רשויות], ומה שלא נכתב כלל אות עי"ן - משום כבודו של דוד [שהיו לו שונאים אך היה צדיק], וי"א משום כבודו של נחמיה בן חכליה.

מנשה היה שונה נ"ה פנים בתורת כהנים - כנגד שנות מלכותו. אחאב - פ"ה פנים. ירבעם - ק"ג.

לר' מאיר אבשלום אין לו חלק לעולם הבא - שנאמר 'ויכו את אבשלום וימיתהו', ויכוהו - בעולם הזה, וימיתהו - לעולם הבא. ועוד אמר שאחז ואחזיה וכל מלכי ישראל שכתוב בהן 'ויעש הרע בעיני ה" אינם חיים ואינם נידונים.

'וגם דם נקי שפך מנשה הרבה מאד...' - בבבל אמרו: שהרג את ישעיה, בארץ ישראל אמרו: שעשה צלם משאוי אלף בני אדם, ובכל יום ויום הורג כולם מכובד המשאוי.

שקולה נשמה של צדיק אחד כנגד כל העולם כולו - היינו כמאן דאמר שהרג את ישעיה.

נאמר במנשה שעשה 'פסל' ונאמר 'פסילים' - בתחילה עשה לו פרצוף אחד, ולבסוף עשה לו ארבעה פרצופים כדי שתראה שכינה ותכעוס.

אחז העמיד הפסל בעלייה, ומנשה העמידו בהיכל, אמון הכניסו לבית קדשי הקדשים.

'כי קצר המצע מהשתרע' - קצר המצע זה מלהשתרר עליו שני רעים כאחד. 'והמסכה צרה' - כשהגיע ר' יונתן למקרא זה בכה, מי שכתוב בו 'כונס כנד מי הים' תעשה לו מסכה צרה.

אחז בטל את העבודה וחתם את התורה, מנשה קדר את האזכרות והרס את המזבח, אמון שרף את התורה והעלה שממית על גבי המזבח.

אחז התיר את הערוה, מנשה בא על אחותו.

'כי הוא אמון הרבה אשמה' - ששרף את התורה, וי"א שבא על אמו, אמרה לו אמו: כלום יש לך הנאה ממקום שיצאת ממנו. אמר לה: כלום אני עושה אלא להכעיס את בוראי.

כשבא יהויקים אמר: הקודמים לא ידעו להרגיז המקום, כלום אנו צריכין אלא לאורו, יש לנו זהב פרויים שאנו משתמשין בו, יטול אורו. אמרו לו: והלא כסף וזהב שלו, שנאמר 'לי הכסף ולי הזהב נאם ה' צבקות', אמר להם: כבר נתנו לנו, שנאמר 'השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם'.

רבא שאל את רבה בר מרי מפני מה לא מנו את יהויקים בין המלכים שאין להם חלק לעולם הבא - והשיבו שלא שמע (וראה להלן ע"ב).

'ויתר דברי יהויקים ותעבתיו אשר עשה והנמצא עליו' - י"א שחקק שם עבודה זרה על אמתו, וי"א שחקק שם שמים על אמתו.

לא מנו את מיכה בין הדיוטות שאין להם חלק לעולם הבא - מפני שפיתו מצויה לעוברי דרכים.

'ועבר בים צרה והכה בים גלים' - זה פסלו של מיכה. שלקח את השם שהטיל משה לנילוס להעלות ארונו של יוסף, ועשה עמו את העגל.

מגרב (-מקום פסל מיכה) לשילה שלשה מילין - והיה עשן המערכה ועשן פסל מיכה מתערבים זה בזה, בקשו מלאכי השרת לדוחפו, אמר להם הקב"ה: הניחו לו שפיתו מצויה לעוברי דרכים.

אנשי פלגש בגבעה נענשו על שלא מיחו במיכה - אמר להם הקב"ה: בכבודי לא מחיתם על כבודו של בשר ודם מחיתם.

שבת קודש פרשת לך לך - ח' מרחשון תשע"ח

דף ק"ד ע"א

גדולה לגימה שהרחיקה שתי משפחות מישראל - שנאמר בעמון ומואב 'על דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים'. וי"א מרחקת את הקרובים - מעמון ומואב. ומקרבת את הרחוקים - מיתרו, שבשכר 'קראן לו ויאכל לחם' זכו בני בניו וישבו בלשכת הגזית. ומעלמת עיניים מן הרשעים - ממיכה. ומשרה שכינה על נביאי הבעל - מחבירו של עדו הנביא. ושגגתה עולה דזון - שאלמלא הלווה יהונתן לדוד שתי ככרות לחם לא נהרגה נב עיר הכהנים ולא נטרד דואג האדומי ולא נהרג שאול ושלשת בניו.

לא מנו את אחז בין אלו שאין להם חלק לעולם הבא - לר' ירמיה בר אבא: מפני שמוטל בין שני צדיקים - אביו יותם ובנו חזקיהו. לרב יוסף: מפני שהיה לו בושת פנים מישעיהו (שנאמר 'ויאמר ה' אל ישעיהו צא נא לקראת אחז אתה ושאר ישוב בנך אל קצה תעלת הברכה העליונה אל מסלת שדה כובס' - י"א שכבש פניו מבושה מישעיהו, וי"א שהניח על ראשו כלי של כובסים שלא יכירו אלישע). או מפני כבוד בנו חזקיהו.

לא מנו את אמון - מפני כבודו של יאשיהו בנו. אך את מנשה לא נמנעו מלמנות מפני כבוד אביו חזקיהו - דברא מזכי אבא, אבא לא מזכי ברא, שנאמר 'ואין מידי מציל' - אין אברהם מציל את ישמעאל, אין יצחק מציל את עשו.

לא מנו את יהויקים - שכבר נתכפר, שמעשה בזקינו של רבי פרידא שמצא גולגלת בשערי ירושלים הכתוב עליה 'זאת ועוד אחרת', קברה ולא נקברה, אמר גולגלתו של יהויקים היא שנאמר בו 'קבורת חמור יקבר סחוב והשלך', כרכה והניחה בארגז, וחשבה אשתו שהיא של אשתו הראשונה ושרפתה בתנור, אמר: היינו 'זאת ועוד אחרת'.

בשביל ששיבח חזקיה את עצמו ואמר 'והטוב בעיניך עשיתי' - גרם ששאל אות מאת ה', ואמר 'מה אות כי אעלה בית ה'', שעבירה גוררת עבירה. בשביל ששאל אות - נכרים אכלו על שולחנו. בשביל שנכרים אכלו על שולחנו - גרם גלות לבניו. שכל המזמן עובד עבודה זרה לתוך ביתו ומשמש עליו - גורם גלות לבניו.

'וישמח עליהם חזקיהו ויראם את בית נכתה את הכסף ואת הזהב ואת הבשמים ואת השמן הטוב' - לרב: אשתו השקתה עליהם. לשמואל: בית גנזיו הראה להם. לר' יוחנן: זין אוכל זין הראה להם.

'איכה ישבה בדד' - לקו ישראל ב'איכה' מפני שעברו על ל"ו כריתות שבתורה. ולקו באל"ף בי"ת מפני שעברו על התורה שניתנה באל"ף בי"ת.

'ישבה בדד' - אמר הקב"ה: אני אמרתי 'וישכן ישראל בטח בדד עין יעקב אל ארץ דגן ותירוש אף שמיו יערפו טל', עכשיו יהיה בדד מושבם.

'העיר רבתי עם' - שהיו משיאים קטנה לגדול וגדולה לקטן כדי שיהיו להם בנים הרבה.

'היתה כאלמנה' - 'כאלמנה' ולא אלמנה ממש, כאשה שהלך בעלה למדינת הים ודעתו לחזור אליה.

דף ק"ד ע"ב

'רבתי בגוים שרתי במדינות' - כל מקום שהולכים נעשים שרים לאדוניהם.

מעשה בשני בני אדם שנשבו בהר הכרמל והיה שבאי מהלך אחריהם - אמר אחד לחברו: גמל שמהלכת לפנינו סומא באחת מעיניה, וטעונה שתי נודות אחת של יין ואחת של שמן, ושני בני אדם המנהיגים אותה אחד ישראל ואחד נכרי. שאלם השבאי מנין יודעים. אמרו לו: גמל - שאוכלת מעשבים שלפניה רק מצד אחד. נודות - של יין מטפטף ושוקע ושל שמן מטפטף וצף. מנהיגים - נכרי נפנה לדרך וישראל נפנה לצדדים. רדף אחריהם ומצא כדבריהם, בא ונשקם על ראשם והביאם לבית ועשה להם סעודה גדולה וריקד לפניהם, ואמר: ברוך שבחר בזרעו של אברהם ונתן להם מחכמתו ובכל מקום שהם הולכים נעשים שרים לאדוניהם, ופטרם והלכו לבתיהם לשלום.

'בכה תבכה בלילה': שתי בכיות - על מקדש ראשון ועל מקדש שני. 'בלילה' - א. על עסקי לילה, שנאמר במעשה מרגלים 'ותשא כל העדה ויתנו את קולם ויבכו העם בלילה ההוא', ליל תשעה באב היה, אמר להן הקב"ה: אתם בכיתם בכיה של חנם ואני אקבע לכם בכיה לדורות. ב. שכל הבוכה בלילה קולו נשמע. ג. שכל הבוכה בלילה כוכבים ומזלות בוכים עמו. ד. שכל הבוכה בלילה השומע קולו בוכה כנגדו, כמעשה בשכנתו של רבן גמליאל שמת בנה ובכתה בלילה, שמע רבן גמליאל קולה ובכה כנגדה עד שנשרו ריסי עיניו, למחר הכירו בו תלמידיו והוציאוה משכונתו.

'ודמעתה על לחיה' - כאשה שבוכה על בעל נעוריה.

'היו צריה לראש' - כל המיצר לישראל נעשה ראש. 'כי לא מועף לאשר מוצק לה' - כל המציק לישראל אינו עייף.

'לא אליכם כל עוברי דרך' - אמר רבא אמר רבי יוחנן מכאן לקובלנא מן התורה (-שכמספר צרתו לאחר צריך לומר לו 'לא תבוא זאת לך כפי שבאה עלי').

'כל עוברי דרך' - עשאוני כעוברי על דת, שבסדום נאמר 'וה' המטיר על סדום', ואילו בירושלים נאמר 'ממרום שלח אש בעצמותי וירדנה' וגו', 'ויגדל עון בת עמי מחטאת סדום'. ולא נהפכה כסדום - משום שהיה בהם רחמנות, שבסדום נאמר 'הנה זה היה עון סדום אחותך גאון שבעת לחם ויד עני ואביון לא החזיקה', ובירושלים נאמר 'ידי נשים רחמניות בשלו ילדיהן היו לברות למו' - שזימנה גם חברותיה.

'סילה כל אבירי ה' בקרבי' - כאדם שאומר לחברו 'נפסלה מטבע זו'.

'פצו עליך פיהם' - הקדים פ"א לעי"ן, בשביל מרגלים שאמרו בפיהם מה שלא ראו בעיניהם.

'אוכלי עמי אכלו לחם' - רק האוכל מלחמם של ישראל טועם טעם לחם.

'ה' לא קראו' - לרב: אלו הדיינים. לשמואל: אלו מלמדי תינוקות.

אנשי כנסת הגדולה מנו את אלו שאין להם חלק לעולם הבא, ובקשו למנות גם את שלמה, באה דמות דיוקנו של אביו ונשטחה לפניהם ולא השגיחו עליה, באה אש מן השמים וליחכה אש בספסליהם ולא השגיחו עליה, יצאה בת קול ואמרה להם 'חזית איש מהיר במלאכתו לפני מלכים יתייצב בל יתייצב לפני חשכים' - מי שהקדים ביתי לביתו, ולא עוד אלא שביתי בנה בשבע שנים וביתו בנה בשלש עשרה שנה, לפני מלכים יתייצב בל יתייצב לפני חשכים, ולא השגיחו עליה, יצאה בת קול ואמרה 'המעמק ישלמנה כי מאסת כי אתה תבחר ולא אני'.

דורשי רשומות היו אומרים כולם באים לעולם הבא, שנאמר 'לי גלעד' - זה אחאב שנפל ברמות גלעד, 'לי מנשה' - כמשמעו, 'אפרים מעוז ראשי' - זה ירבעם שבא מאפרים, 'יהודה מחוקקי' - זה אחיתופל שבא מיהודה, 'מואב סיר רחצי' - זה גחזי שלקה על עסקי רחיצה, 'על אדום אשליך נעלי' - זה דואג האדומי. 'עלי פלשת התרועעי' - אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה: רבש"ע אם יבא דוד שהרג את הפלשתי והוריש את בניך גת מה אתה עושה לו על טענתו מדוע אתה מנחיל לשונאיו עולם הבא. אמר להם עלי לעשותם ריעים זה לזה.

יום ראשון פרשת וירא - ט' מרחשון תשע"ח

דף ק"ה ע"א

'מדוע שובבה העם הזה ירושלים משבה נצחת' - תשובה ניצחת השיבה כנסת ישראל לנביא. לרב: שאמר להם חזרו בתשובה, אבותיכם שחטאו היכן הם. והשיבו: ונביאיכם שלא חטאו היכן הם, שנאמר 'אבותיכם איה הם והנביאים הלעולם יחיו'. אמר להם: אבותיכם חזרו והודו. לשמואל: באו י' בני אדם וישבו לפני נביא, אמר להם: חזרו בתשובה. אמרו לו: עבד שמכרו רבו ואשה שגרשה בעלה כלום יש לזה על זה כלום. אמר הקב"ה לנביא: לך אמור להן 'אי זה ספר כריתות אמכם אשר שלחתיה או מי מנושי אשר מכרתי אתכם לו הן בעונותיכם נמכרתם ובפשעיכם שלחה אמכם'.

'דוד עבדי' נבוכדנצר עבדי' - גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שעתידים ישראל לומר כנ"ל, לפיכך הקדים הקב"ה וקראו 'עבדו' - עבד שקנה נכסים עבד למי נכסים למי.

'והעולה על רוחכם היו לא תהיה... וכחמה שפוכה אמלוך עליכם' - אמר רב נחמן כל כי האי ריתחא לירתח רחמנא עלן ולפרוקינן.

'ויסרו למשפט אלוקיו יורנו' - אמר נביא לישראל: חזרו בתשובה. אמרו לו: אין אנו יכולים, יצר הרע שולט בנו. אמר להם: יסרו יצריכם. אמרו לו: אלוקיו יורנו.

'בלעם' - בלא עם, דבר אחר: שבלה עם. **'בן בעור'** - שבא על בעיר.

הוא 'בעור' הוא 'כושן רשעתים' הוא 'לבן הארמי', בעור - שבא על בעיר, כושן רשעתים - שעשה שתי רשעיות בישראל, בימי יעקב ובימי שפוט השופטים, ומה שמו - לבן הארמי.

'בן בעור' 'בנו בעור' - שהיה אביו בנו בנביאות.

שנינו במשנה שבלעם אין לו חלק לעולם הבא, ומשמע שגויים אחרים יש להם - והיינו כר' יהושע, שדרש ר' אליעזר 'ישובו רשעים לשאולה' - אלו פושעי ישראל, 'כל גוים שכחי אלוקים' - אלו פושעי גויים. אמר לו ר' יהושע וכי נאמר 'בכל גוים', אלא 'ישובו רשעים לשאולה' ומי הם - כל גוים שכחי אלוקים.

בלעם נתן סימן בעצמו - שאמר: 'תמות נפשי מות ישרים' - אם תמות נפשי מות ישרים 'תהא אחריתי כמוהו', ואם לאו 'הנני הולך לעמי'.

'וילכו זקני מואב וזקני מדין' - לא היה ביניהם שלום מעולם, משל לשני כלבים שהיו בעדר והיו צהובים זה לזה, בא זאב על האחד, אמר האחד אם איני עוזרו היום הורג אותו ולמחר בא עלי, הלכו שניהם והרגו הזאב. וכמאמר העולם החולדה והחתול (ששונאים זה לזה) חגגו עם חלבו של חסר מזל.

'וישבו שרי מואב עם בלעם' - אך שרי מדין הלכו, כיון שאמר להם 'לינו פה הלילה והשיבותי אתכם דבר' אמרו: כלום יש אב ששונא את בנו.

חוצפא אפילו כלפי שמיא מהני - מתחילה 'לא תלך עמהם', ולבסוף 'קום לך אתם'.

חוצפא מלכותא בלא תאגא היא - שנאמר 'ואנוכי היום רך ומשוח מלך והאנשים האלה בני צרויה קשים ממני'.

בלעם חיגר ברגלו אחת היה - שנאמר 'וילך שפי'. שמשון בשתי רגליו - שנאמר 'שפיפון עלי אורח'.

בלעם סומא באחת מעיניו היה - שנאמר 'שתום העין'. קוסם באמתו היה - שנאמר 'נופל וגלוי עינים', ונאמר 'והמן נופל על המטה'. וי"א שבא על אתונו - שנאמר 'כרע שכב', ונאמר 'בין רגליה כרע נפל שכב'.

דף ק"ה ע"ב

בלעם לא ידע דעת בהמתו - ששאלוהו מדוע אינו רוכב על סוס. השיבם שסוסו במרעה. אמרה לו: 'הלא אנוכי אתונך', אמר רק לטעינה, אמרה: 'אשר רכבת עלי', אמר באקראי בעלמא, אמרה: 'מעודך עד היום הזה', ולא עוד אלא שאני עושה לך מעשה אישות בלילה, שנאמר 'ההסכן הסכנתי', ונאמר 'ותהי לו סוכנת'.

'ויודע דעת עליון' - והרי דעת בהמתו לא ידע, אלא שהיה יודע לכוון אותה שעה שהקב"ה כועס בה, וכמאמר נביא לישראל 'עמי זכר נא מה יעץ בלק מלך מואב ומה ענה אתו בלעם... למען דעת צדקות ה'' - אמר הקב"ה לישראל: דעו נא כמה צדקות עשיתי עמכם, שלא כעסתי כל אותן הימים בימי בלעם הרשע, שאילמלא כעסתי לא נשתייר משונאיהן של ישראל שריד ופליט, ולכן אמר בלעם לבלק: 'מה אקוב לא קבה קל, ומה אזעום לא זעם ה''.

זעמו של הקב"ה רגע - שנאמר 'כי רגע באפו', או 'חבי כמעט רגע עד יעבר זעם', והוא בג' שעות ראשונות של יום שמלבינה לגמרי כרבולת התרנגולת.

שכנו המין של ר' יהושע בן לוי ציערו, קשר ריב"ל תרנגולת לכרעי מיטתו כדי שיוכל לקללו באותה שעה, ובהגיע הזמן נמנם, אמר: שמע מינה לאו אורח ארעא, שנאמר 'גם ענוש לצדיק לא טוב'.

בשעה שהחמה זורחת והמלכים מניחים כתריהם על ראשיהם ומשתחוים לחמה - מיד הקב"ה כועס.

אהבה מבטלת שורה של גדולה - שנאמר 'וישכם אברהם בבוקר'. שנאה מבטלת שורה של גדולה - מבלעם, שנאמר 'ויקם בלעם בבוקר ויחבוש את אתונו'.

לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצוה אפילו שלא לשמה - שמתוך שלא לשמה בא לשמה, שבשכר מ"ב קרבנות שהקריב בלק, זכה ויצאה ממנו רות שהייתה בתו של עגלון בן בנו של בלק.

'ייטב אלוקים את שם שלמה משמך ויגדל את כסאו מכסאך' - הכוונה רק 'מעין', שהרי אין דרך ארץ לומר שיגדל ממנו. וכן 'תברך מנשים יעל אשת חבר הקיני מנשים באהל תברך' - 'נשים באהל' היינו שרה רבקה רחל, היינו גם רק 'מעין'. אך לרב יוסי בר חוני בשלמה הכוונה כפשוטו, שבכל אדם מתקנא חוץ מבנו ותלמידו, בנו - משלמה ותלמידו - או מ'ויהי נא פי שנים ברוחך אלי' (באליהו), או מ'ויסמך את ידיו עליו ויצוהו' (משה - שנתן שתי ידיו על יהושע אף שצווה רק 'ידך').

'וישם דבר בפי בלעם' - ששם לו מלאך, וי"א ששם לו חכה.

מברכתו של אותו רשע אתה למד מה היה בלבו - ביקש לומר שלא יהיו להם בתי כנסיות ובתי מדרשות - 'מה טובו אהליך יעקב', לא תשרה שכינה עליהם - 'ומשכנותיך ישראל', לא תהא מלכותם נמשכת - 'כנחלים נטיו', לא יהא להם זיתים וכרמים - 'כגנות עלי נהר', לא יהא ריחם נודף - 'כאהלים נטע ה'', לא יהיו להם מלכים בעלי קומה - 'כארזים עלי מים', לא יהיה להם מלך בן מלך - 'יזל מים מדליו', לא תהא מלכותם שולטת באומות - 'וזרעו במים רבים', לא תהא עזה מלכותם - 'וירום מאגג מלכו', לא תהא אימת מלכותם - 'ותנשא מלכותו'.

כולם חזרו לקללה חוץ מבתי כנסיות ומבתי מדרשות - שנאמר 'ויהפוך ה' אלוקיך לך את הקללה לברכה כי אהבך ה' אלוקיך', 'קללה' ולא 'קללות'.

'נאמנים פצעי אוהב ונעתרות נשיקות שונא' - טובה קללה שקיילל אחיה השילוני את ישראל, יותר מברכה שברכם בלעם הרשע, שאחיה השילוני קיללם ב'קנה' - מה קנה זה עומד במקום מים וגזעו מחליף ושרשיו מרובין, ואפילו כל רוחות שבעולם באות ונושבות בו אין מזיזות אותו ממקומו, אלא הוא הולך ובא עמהן, כיון שדוממו הרוחות עמד קנה במקומו, אבל בלעם הרשע ברכם ב'ארז', מה ארז זה אינו עומד במקום מים ושרשיו מועטין ואין גזעו מחליף, אפילו כל הרוחות שבעולם באות ונושבות בו אין מזיזות אותו ממקומו כיון שנשבה בו רוח דרומית מיד עוקרתו והופכתו על פניו. ולא עוד אלא שזכה קנה ליטול ממנו קולמוס לכתוב ממנו ספרי תנ"ך.

יום שני פרשת וירא - י' מרחשון תשע"ח

דף ק"ז ע"א

'וירא את הקיני וישא משלו' - אמר בלעם ליתרו: קיני, וכי לא היית עמנו באותה עצה במצרים להשליך כל הילוד ליאור, מי הושיבך אצל איתני עולם, שג' היו באותה עצה, בלעם איוב ויתרו, בלעם שיעץ - נהרג, איוב ששתק - נידון ביסורים, ויתרו שברח - זכו בני בניו לישב בלשכת הגזית.

'וישא משלו ויאמר אוי מי יחיה משמו א-ל' - ר' שמעון בן לקיש: אוי מי שמחיה עצמו בשם קל. ר' יוחנן: אוי לה לאומה שתמצא בשעה שהקב"ה עושה פדיון לבניו, מי מטיל כסותו בין לביא ללביאה בשעה שנזקקין זה עם זה.

'וצים מיד כתים' - ליבון אספיר.

'ועני אשור וענו עבר' - עד אשור קטלי מיקטל מכאן ואילך משעבדי שיעבודי.

'הנני הולך לעמי לכה איעצך אשר יעשה העם הזה לעמך' - ולא אמר 'עמך לעם הזה', כאדם שמקלל את עצמו ותולה קללתו באחרים. אמר: אלוקיהם של אלו שונא זימה הוא והם מתאוים לכלי פשתן, בוא ואשיאך עצה, עשה להן קלעים והושיב בהן זונות זקינה מבחוץ וילדה מבפנים וימכרו להן כלי פשתן, עשה להן קלעים מהר שלג עד בית הישימות והושיב בהן זונות, זקינה מבחוץ וילדה מבפנים, ובשעה שישראל אוכלין ושותין ושמחין ויוצאין לטייל בשוק, אומרת לו הזקינה אי אתה מבקש כלי פשתן, זקינה אומרת לו בשוה וילדה אומרת לו בפחות שתים ושלש פעמים, ואחר כך אומרת לו הרי את כבן בית שב ברור לעצמך וצרצורי של יין עמוני מונח אצלה ועדיין לא נאסר יין של נכרים, אמרה לו רצונך שתשתה כוס של יין, כיון ששתה בער בו אמר לה השמיעי לי, הוציאה יראתה מתוך חיקה אמרה לו עבוד לזה, אמר לה הלא יהודי אני, אמרה לו ומה איכפת לך כלום מבקשים ממך אלא פיעור, ואינו יודע שעבודתה בכך, ולא עוד אלא שאיני מנחתך עד שתכפור בתורת משה רבך.

'וישב ישראל בשטים' - לר' אליעזר: שיטים שמה. לר' יהושע: שנתעסקו בדברי שטות.

'ותקראן לעם לזבחי אלהיהן' - לר' אליעזר: ערומות פגעו בהם. לר' יהושע: שנעשו כולם בעלי קריין.

'רפידים' - לר' אליעזר: כך שמה. לר' יהושע: שריפו עצמם מדברי תורה.

כל מקום שנאמר 'וישב' הוא לשון צער: 'וישב ישראל בשטים' - 'ויחל העם לזנות אל בנות מואב'. 'וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען' - 'ויבא יוסף את דיבתם רעה אל אביהם'. 'וישב ישראל בארץ גושן' - 'ויקרבו ימי ישראל למות'. 'וישב יהודה וישראל לבטח איש תחת גפנו ותחת תאנתו' - 'ויקם ה' שטן לשלמה את הדד האדמי מזרע המלך הוא באדום'.

ואת בלעם בן בעור הרגו בחרב - שבא לשם ליטול שכר עשרים וארבעה אלף שהפיל מישראל. וכמאמר העולם: גמל הלך לבקש קרניים וגזזו לו אזניו, כך בלעם בא לבקש שכר, ונהרג.

'ואת בלעם בן בעור הקוסם' - בתחילה היה נביא ולבסוף קוסם. כמאמר העולם: אשת סגנים ושרים זינתה עם מושכי חבל.

דף ק"ו ע"ב

'ואת בלעם בן בעור הרגו בני ישראל בחרב... אל חלליהם' - קיימו בו ד' מיתות, סקילה ושריפה הרג וחנק.

שאל המין את ר' חנינא אם שמע כמה היו שנות חיי בלעם - השיבו: לא נכתב הדבר, אך יש ללמוד מהכתוב 'אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם', וא"כ היה בן ל"ג או ל"ד. אמר לו שאכן כך נכתב בפנקסו של בלעם שנהרג בן ל"ג.

מר בריה דרבינא אמר לבנו: בכולם אל תרבה לדרוש, חוץ מבענין בלעם שכל מה שתמצא לדרוש בו דרוש.

נאמר 'דואג' ונאמר 'דוייג' - בתחילה יושב הקב"ה ודואג שמא יצא זה לתרבות רעה, לאחר שיצא אמר ווי שיצא זה.

'מה תתהלל ברעה הגבור חסד א-ל כל היום' - אמר הקב"ה לדואג: לא גבור בתורה אתה, מה תתהלל ברעה, לא חסד א-ל נטוי עליך כל היום.

'ולרשע אמר אלוקים מה לך לספר חוקי' - אמר הקב"ה לדואג הרשע: מה לך לספר חוקי, כשאתה מגיע לפרשת מרצחים ופרשת מספרי לשון הרע מה אתה דורש בהם.

'ותשא בריתי עלי פיך' - אין תורתו של דואג אלא משפה ולחוץ.

'ויראו צדיקים ויראו ועליו ישחקו' - בתחילה 'ייראו' ולבסוף 'ישחקו'.

'חיל בלע ויקאנו מבטנו ירישנו א-ל' - אמר דוד לפני הקב"ה: רבש"ע, ימות דואג. אמר לו: חיל בלע ויקיאנו. אמר לפניו: מבטנו יורישנו א-ל.

'גם א-ל יתצך לנצח' - אמר הקב"ה לדוד: יבא דואג לעולם הבא. אמר לפניו: גם א-ל יתצך לנצח'. **'יחתך ויסחך מאהל ושרשך מארץ חיים סלה'** - אמר הקב"ה: יאמרו שמעות בית המדרש משמו. אמר לפניו: 'יחתך ויסחך מאהל'. יהיו לו בנים רבנן. אמר: 'ושרשך מארץ חיים סלה'.

'איה שוקל' - ששוקל כל קלים וחמורים שבתורה. **'איה סופר את המגדלים'** - שהיה סופר ג' מאות הלכות פסוקות במגדל הפורח באויר. אמר רבי: ד' מאות איבעיות בעו דואג ואחיתופל במגדל הפורח באויר, ולא פשטו. אמר רבא: מה רבותא היא, והלא בשנות רב יהודה כל הגמרא הייתה בנזיקין, וכשהגיע רב יהודה למשנה 'אשה שכובשת ירק בקדירה' וי"א 'זיתים שכבשן בטרפיהן טהורים', אמר: הויות דרב ושמואל קא חזינא הכא. ואנו שונים בעוקצין י"ג מתיבתא. ואעפ"כ כשרב יהודה רק שלף מנעלו בא מטר, ואנו צווחים ואין משגיח בנו, אלא הקב"ה ליבא בעי, שנאמר 'וה' יראה ללבב'.

אמר רב משרשיא: דואג ואחיתופל לא ידעו הלכה לפרשה כתיקנה. הקשה מר זוטרא: והלא נאמר 'איה ספר איה שקל איה ספר את המגדלים', אלא שלא זכו שתקבע הלכה כמותם, שנאמר 'סוד ה' ליראיו'.

לרב אמי לא מת דואג עד ששכח תלמודו - שנאמר 'הוא ימות באין מוסר וברב אולתו ישגה'. לרב אשי - נצטרע, שנאמר 'הצמתה כל זונה ממך'.

ג' מלאכי חבלה נזדמנו לדואג - א' ששכח תלמודו וא' ששרף נשמתו וא' שפיזר עפרו בבתי כנסיות ובבתי מדרשות.

דואג ואחיתופל לא ראו זה זה את זה - דואג בימי שאול ואחיתופל בימי דוד.

דואג ואחיתופל לא חצו ימיהם - שנאמר 'אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם', שנותיו של דואג ל"ד ושל אחיתופל ל"ג.

בתחילה קרא דוד לאחיתופל 'רבו', ולבסוף קראו 'חבירו', ולבסוף קראו 'תלמידו'.

יום שלישי פרשת וירא - י"א מרחשון תשע"ח

דף ק"ז ע"א

לעולם אל יביא אדם עצמו לידי נסיון - שהרי דוד מלך ישראל הביא עצמו לידי נסיון ונכשל. אמר לפניו: רבש"ע, מפני מה אומרים 'אלוקי אברהם אלוקי יצחק ואלוקי יעקב', ואין אומרים 'אלוקי דוד'. השיבו: הם עמדו בנסיון לפני. ביקש: 'בחנני ה' ונסני'. והשיבו שיעשה עמו מה שלא עשה עמהם שהודיע לו שינסנו בדבר ערוה. מיד 'ויהי לעת הערב ויקם דוד מעל משכבו' - שכדי שלא יהרהר ביום הפך משכבו של לילה למשכבו של יום, ונתעלמה ממנו הלכה 'אבר קטן יש באדם משביעו רעב ומרעיבו שבע'. 'ויתהלך על גג בית המלך וירא אשה...' -בת שבע חפפה ראשה תחת כוורת, בא שטן ונדמה לציפור, וירה בו חץ, ונתגלתה הכוורת וראה אותה דוד, מיד 'וישלח דוד וידרש לאשה...'.

'בחנת לבי פקדת לילה צרפתני בל תמצא זמתי בל יעבר פי' - הלואי היה בפי רסן שלא אומר שינסני ה'.

'למנצח לדוד בה' חסיתי איך תאמרו לנפשי נודי הרכם צפור' - אמר דוד לפני הקב"ה: רבש"ע, מחול לי על אותו עון, שלא יאמרו הר שבכם צפור נדדתו.

'לך לבדך חטאתי והרע בעיניך עשיתי למען תצדק בדברך תזכה בשפטך' - אמר דוד לפני הקב"ה: גלוי וידוע לפניך שהייתי יכול לכפות יצרי, אלא כדי שלא יאמרו שניצח העבד את אדונו.

'כי אני לצלע נכון ומכאובי נגדי תמיד' - ראויה היתה בת שבע בת אליעם לדוד מששת ימי בראשית, אלא שבאה אליו במכאוב. וכן תנא דבי רבי ישמעאל: ראויה היתה לדוד בת שבע בת אליעם, אלא שאכלה פגה.

'ובצלעי שמחו ונאספו נאספו עלי נכים ולא ידעתי קרעו ולא דמו' - אמר דוד לפני הקב"ה: רבש"ע, גלוי וידוע לפניך שאם היו קורעין בשרי לא היה דמי שותת, ולא עוד אלא בשעה שהם עוסקין בארבע מיתות בית דין פוסקין ממשנתן ואומרים לי: דוד, הבא על אשת איש מיתתו במה. אמרתי להם: הבא על אשת איש מיתתו בחנק ויש לו חלק לעולם הבא, אבל המלבין פני חבירו ברבים אין לו חלק לעולם הבא.

'יגעתי באנחתי אשחה בכל לילה' - אפילו בשעת חליו של דוד קיים שמנה עשרה עונות.

בקש דוד לעבוד עבודה זרה - שנאמר 'ויהי דוד בא עד הראש...', ואין ראש אלא עבודה זרה, שנאמר 'והוא צלמא רישיה די דהב טב', ובא חושי הארכי קרוע כתנתו ואדמה על ראשו, אמר לו: יאמרו מלך שכמותך יעבוד עבודה זרה. השיבו: מלך שכמותי יהרגנו בנו, מוטב יעבוד עבודה זרה ואל יתחלל שם שמים בפרהסיא. אמר: מדוע נשאת יפת תואר. השיבו: התורה התירתה. אמר לו: לא דרשת סמוכים? דסמיך ליה 'כי יהיה לאיש בן סורר ומורה' - כל הנושא יפת תואר יש לו בן סורר ומורה.

ניתן לשמוע את הסיכומים באנגלית בטלפון0799-379-634

דוד היה דומה לסוחר כותי - אמר לפני הקב"ה: רבש"ע, 'שגיאות מי יבין'. מחל לו. 'ומנסתרות נקני', מחל לו. 'גם מזדים חשוך עבדך', מחל לו. 'אל ימשלו בי אז איתם' - לא ידרשו החכמים בחטאי, והסכים. 'ונקיתי מפשע רב' - שלא יכתב סרחוני. השיבו: אי אפשר, ומה יו"ד שנטלתי משרי עומוד וצווח כמה שנים עד שבא יהושע והוספתי לו, כל הפרשה כולה על אחת כמה וכמה.

'ונקיתי מפשע רב' - אמר: רבש"ע, מחול לי על אותו עון כולו. אמר: כבר עתיד שלמה בנך לומר בחכמתו 'היחתה איש אש בחיקו ובגדיו לא תשרפנה אם יהלך איש על הגחלים ורגליו לא תכוינה, כן הבא על אשת רעהו לא ינקה כל הנגע בה'. אמר לו: כל הכי נטרד ההוא גברא. אמר לו: קבל עליך יסורין. קבל עליו.

דף ק"ז ע"ב

ששה חדשים נצטרע דוד - 'תחטאני באזוב ואטהר תכבסני ומשלג אלבין'. ונסתלקה הימנו שכינה - 'השיבה לי ששון ישעך ורוח נדיבה תסמכני'. ופרשו ממנו סנהדרין - 'ישובו לי יראיך...'.

חשבון ששה חדשים: 'והימים אשר מלך דוד על ישראל ארבעים שנה, בחברון מלך שבע שנים, ובירושלים מלך שלשים ושלש שנים', ונאמר 'בחברון מלך על יהודה שבע שנים וששה חדשים', ששה חדשים שלא חישב כיון שהיה מצורע.

אמר דוד לפני הקב"ה: רבש"ע, מחול לי על אותו עון - מחול לך. 'עשה עמי אות לטובה ויראו שנאי ויבשו כי אתה ה' עזרתני ונחמתני' - בחייך איני מודיע, אבל אני מודיע בחיי שלמה בנך, שבשעה שבנה שלמה את בית המקדש ביקש להכניס ארון לבית קדשי הקדשים, דבקו שערים זה בזה אמר עשרים וארבעה רננות ולא נענה, אמר 'שאו שערים...', 'שאו שערים... ויבא מלך הכבוד...', ולא נענה. כיון שאמר 'ה' אלהים אל תשב פני משיחך זכרה לחסדי דויד עבדך', מיד נענה. באותה שעה נהפכו פני שונאי דוד כשולי קדירה, וידעו כל ישראל שמחל לו הקב"ה על אותו העון.

המקור שגחזי אין לו חלק לעולם הבא: 'וילך אלישע דמשק ויבא אלישע' - הלך להחזיר גחזי בתשובה, ולא חזר. אמר לו: חזור בך. אמר לו: כך מקובלני ממך, החוטא ומחטיא את הרבים אין מספיקין בידו לעשות תשובה.

חטא גיחזי: י"א אבן שואבת תלה לחטאת ירבעם והעמידה בין שמים לארץ. וי"א שחקק שם בפיה והיתה מכרזת ואומרת 'אנכי' ו'לא יהיה לך'. וי"א שדחה החכמים מעל אלישע.

לעולם תהא שמאל דוחה וימין מקרבת - לא כאלישע שדחפו לגחזי בשתי ידים, שנאמר 'ויאמר נעמן הואל וקח... ויצר ככרים כסף... ויאמר אליו אלישע מאין גחזי, ויאמר לא הלך עבדך אנה ואנה, ויאמר אליו לא לבי הלך כאשר הפך איש מעל מרכבתו לקראתך העת לקחת את הכסף ולקחת בגדים וזיתים וכרמים וצאן ובקר ועבדים ושפחות'. שבאותה שעה היה אלישע יושב ודורש בשמונה שרצים, ונעמן שר צבא מלך ארם היה מצורע, אמרה לו שבויה מישראל שילך לאלישע וירפאהו. כשבא אמר לו שיטבול בירדן. ואמר שעושה עמו שחוק, אך אנשים שעמו שכנעו אותו לנסות. טבל ונתרפא. נתן לו כל הנ"ל, ולא הסכים לקבל. כשנפטר ממנו הלך גחזי ונטל ממנו, וכשראה אלישע שפרחה בו צרעת על ראשו, אמר לו: רשע, הגיע עת ליטול שכר שמנה שרצים, וצרעת נעמן תדבק בך ובזרעך לעולם ויצא מלפניו מצרע כשלג.

'וארבעה אנשים היו מצרעים פתח השער' - גחזי ושלשת בניו.

יצר תינוק ואשה - תהא שמאל דוחה וימין מקרבת.

שלשה חלאים חלה אלישע - אחד שגירה דובים בתינוקות, ואחד שדחפו לגחזי בשתי ידים, ואחד שמת בו.

עד אברהם לא היתה זקנה - ולא הבחינו בין אברהם ליצחק, ביקש אברהם שתהא זקנה, שנאמר 'ואברהם זקן בא בימים'.

עד יעקב לא היה אדם חולה קודם שמת - ביקש יעקב רחמים על כך, שנאמר 'ויאמר ליוסף הנה אביך חולה'.

עד אלישע לא היה אדם מתרפא מחולי - בא אלישע וביקש רחמים על כך, שנאמר 'ואלישע חלה את חליו אשר ימות בו', הרי שיש חולי שאין מת בו.

יום רביעי פרשת וירא - י"ב מרחשון תשע"ח

דף ק"ח ע"א

משנה: דור המבול - אין להם חלק לעולם הבא ואין עומדין בדין, שנאמר 'לא ידון רוחי באדם לעולם' - לא דין ולא רוח. **דור הפלגה** - אין להם חלק לעולם הבא, שנאמר 'ויפץ ה' אותם משם על פני כל הארץ' - בעולם הזה, 'ומשם הפיצם ה'' - לעולם הבא. **אנשי סדום** - אין להם חלק לעולם הבא, שנאמר 'ואנשי סדום רעים וחטאים לה' מאד' - רעים בעולם הזה וחטאים לעולם הבא, אבל עומדין בדין. ר' נחמיה אומר: אלו ואלו אין עומדין בדין, שנאמר 'על כן לא יקומו רשעים במשפט' - זה דור המבול, 'וחטאים בעדת צדיקים' - אלו אנשי סדום. אמרו לו: אינם עומדים בעדת צדיקים אבל עומדים בעדת רשעים.

דור המדבר - לר' עקיבא: אין להם חלק לעולם הבא, ואין עומדין בדין, שנאמר 'במדבר הזה יתמו ושם ימותו'. לר' אליעזר: עליהם נאמר 'אספו לי חסידי כורתי בריתי עלי זבח'.

עדת קרח - לר' עקיבא: אינה עתידה לעלות, שנאמר 'ותכס עליהם הארץ' - בעולם הזה, 'ויאבדו מתוך הקהל' - לעולם הבא. לר' אליעזר: עליהם נאמר 'ה' ממית ומחיה מוריד שאול ויעל'.

דור המבול - לר' עקיבא: אין להם חלק לעולם הבא, שנאמר 'וימח את כל היקום' - בעולם הזה, 'וימחו מן הארץ' - לעולם הבא. לר' יהודה בן בתירא: לא חיים ולא נדונים, שנאמר 'לא ידון רוחי באדם לעולם' - לא דין ולא רוח, דבר אחר: לא ידון רוחי - שלא תהא נשמתן חוזרת לנדנה. לר' מנחם בר יוסף: אפילו בשעה שהקב"ה מחזיר נשמות לפגרים מתים, נשמתן קשה להם בגיהנם, שנאמר 'תהרו חשש תלדו קש רוחכם אש תאכלכם'.

דור המבול לא נתגאו אלא בשביל טובה שהשפיע להם הקב"ה - 'בתיהם שלום מפחד ולא שבט אלוה עליהם', ועוד פסוקים. והיא גרמה שאמרו 'לאל סור ממנו ודעת דרכיך לא חפצנו מה שדי כי נעבדנו ומה נועיל כי נפגע בו' - כלום צריכים אנו לו אלא לטיפה של גשמים, יש לנו נהרות ומעינות שאנו מסתפקין מהם. אמר הקב"ה: בטובה שהשפעתי להן בה מכעיסין אותי, ובה אני דן אותם. רבי יוסי אמר: נתגאו בשביל גלגל העין שדומה למים, שנאמר 'ויקחו להם נשים מכל אשר בחרו', לפיכך דן אותן במים שדומה לגלגל העין.

דור המבול ברבה קלקלו - 'וירא ה' כי רבה רעת האדם', וברבה נידונו - 'כל מעינות תהום רבה'.

ג' נשתיירו מהמבול - בלועה דגדר, חמי טבריא, ועיניא רבתי דבירם.

'כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ' - שהרביעו בהמה על חיה, וחיה על בהמה, והכל על אדם, ואדם על הכל. וכולם חזרו חוץ מתושלמי.

'ויאמר ה' לנח קץ כל בשר בא לפני' - בא וראה כמה גדול כוחה של חמס, שהרי דור המבול עברו על הכל ולא נחתם עליהם גזר דינם עד שפשטו ידיהם בגזל, שנאמר 'כי מלאה הארץ חמס מפניהם והנני משחיתם את הארץ', ונאמר 'החמס קם למטה רשע לא מהם ולא מהמונם ולא מהמהם ולא נה בהם' - זקף עצמו כמקל ועמד לפני הקב"ה ואמר: רבש"ע, לא מהם ולא מהמונם ולא מהמהם ולא נה בהם.

אף על נח נחתך גזר דין אלא שמצא חן בעיני ה' - שנאמר 'נחמתי כי עשיתים, ונח מצא חן בעיני ה''.

'וינחם ה' כי עשה את האדם בארץ' - אמר הקב"ה: יפה עשיתי שתקנתי להם קברות בארץ. דבר אחר: לא יפה עשיתי שתקנתי להם קברות בארץ.

'אלה תולדות נח נח איש צדיק תמים היה בדורותיו' - לר' יוחנן: 'בדורותיו' ולא בדורות אחרים. משל לחבית של יין המונחת במרתף של חומץ, במקומה ריחה נודף שלא במקומה אין ריחה נודף. לריש לקיש: 'בדורותיו' כל שכן בדורות אחרים. משל לצלוחית של פלייטון המונחת במקום הטינופת, במקומה ריחה נודף וכל שכן במקום הבוסם.

'וימח את כל היקום אשר על פני האדמה' - אף הבהמה שלא חטאה, משל לאדם שעשה חופה לבנו והתקין מכל מיני סעודה, לימים מת בנו עמד ופיזר את חופתו, אמר: כלום עשיתי אלא בשביל בני, עכשיו שמת חופה למה לי, אף הקב"ה אמר: כלום בראתי בהמה וחיה אלא בשביל אדם, עכשיו שאדם חוטא בהמה וחיה למה לי.

'מכל אשר בחרבה מתו' - ולא דגים שבים.

'קל הוא על פני מים תקלל חלקתם בארץ' - שהיה נח הצדיק מוכיח בהם ואומר להם: עשו תשובה, ואם לאו הקב"ה מביא עליכם את המבול ומקפה נבלתכם על המים כזיקין, שנאמר 'קל הוא על פני מים', ולא עוד אלא שלוקחין מהם קללה לכל באי עולם שנאמר 'תקלל חלקתם בארץ'.

'לא יפנה דרך כרמים' - (שהיו מפנים דרך כרמים). אמרו: ומי מעכב, אמר להם: פרידה אחת יש לי להוציא מכם (מתושלח). אמרו: אם כן לא נפנה דרך כרמים - לא נחזור מסורינו.

דף ק"ח ע"ב

'לפיד בוז לעשתות שאנן נכון למועדי רגל' - היה נח הצדיק מוכיח אותם ואמר להם דברים שהם קשים כלפידים, והיו מבזים אותו ואומרים לו: זקן, תיבה זו למה. השיבם: הקב"ה מביא עליכם את המבול. אמרו: אם מבול של אש - יש לנו דבר אחר ו'עליתה' שמה, ואם של מים, אם מהארץ - יש לנו עששיות של ברזל שאנו מחפין בהם את הארץ, ואם מהשמים - יש לנו דבר ו'עקב' שמו, וי"א 'עקש' שמו. אמר להם: הוא מביא מבין עקבי רגליכם, שנאמר 'נכון למועדי רגל'.

מימי המבול קשים כשכבת זרע - שנאמר 'נכון למועדי רגל'.

דור המבול ברותחין קלקלו - בעבירה, **וברותחין נידונו** - שנאמר 'וישוכו המים' ונאמר 'וחמת המלך שככה'.

'ויהי לשבעת הימים ומי המבול היו על הארץ' - אלו ימי אבילות של מתושלח, ללמדך שהספדן של צדיקים מעכב הפורענות. דבר אחר: 'לשבעת' - ששינה עליהם הקב"ה סדר בראשית, שהיתה חמה יוצאת ממערב ושוקעת במזרח. דבר אחר: שקבע להם הקב"ה זמן גדול ואחר כך זמן קטן. דבר אחר: הטעימם מעין העולם הבא כדי שידעו מה טובה מנעו מהם.

'מכל הבהמה הטהורה תקח לך שבעה שבעה איש ואשתו' - אין אישות לבהמה, אלא הכוונה מאותם שלא נעבדה בהם עבירה, והעבירם לפני התיבה, כל שהתיבה קולטתו בידוע שלא נעבדה בהם עבירה, וכל שאין התיבה קולטתו בידוע שנעבדה בה עבירה, ולר' אבהו הכניס מאותם שבאו מאיליהם.

'עצי גופר' - י"א מבליגה וי"א גולמיש.

'צוהר תעשה לתבה' - קבע בה אבנים טובות ומרגליות כדי שיהיו מאירות לכם כצהרים.

'ואל אמה תכלנה מלמעלה' - שכך היא מתקיימת.

'תחתים שנים ושלישים תעשה' - תחתיים לזבל, אמצעיים לבהמה, עליונים לאדם.

'וישלח את העורב' - תשובה ניצחת השיב עורב לנח, אמר לו: רבך שונאני - מן הטהורים שבעה מן הטמאים שנים, ואתה שנאתני - שאתה מניח ממין שבעה ושולח ממין שנים, אם פוגע בי שר חמה או שר צינה לא נמצא עולם חסר בריה אחת, או שמא לאשתי אתה צריך. אמר לו: רשע, במותר לי נאסר לי, בנאסר לי לא כל שכן - שנאמר 'ובאת אל התבה אתה ובניך ואשתך ונשי בניך אתך, ונאמר 'צא מן התבה אתה ואשתך ובניך ונשי בניך אתך' - הרי שנאסרו בתשמיש המטה.

שלשה שימשו בתיבה, ולקו: כלב - נקשר, עורב - רק, חם - לקה בעורו.

'וישלח את היונה מאתו לראות הקלו המים' - מכאן שדירתן של עופות טהורים עם הצדיקים.

'והנה עלה זית טרף בפיה' - אמרה יונה לפני הקב"ה: רבש"ע, יהיו מזונותי מרורים כזית ומסורים בידך, ואל יהיו מתוקים כדבש ומסורים ביד בשר ודם.

'למשפחותיהם יצאו מן התבה' - 'למשפחותם' ולא הם.

שאל אליעזר עבד אברהם את שם הגדול (בן נח): 'למשפחותיהם יצאו מן התבה' הרי שהיו כל אחד לבדו, ואיך הכנתם לכל אחד ואחר חפצו? השיבו: צער גדול היה לנו בתיבה, בריה שדרכה להאכילה ביום האכלנוה ביום, שדרכה להאכילה בלילה האכלנוה בלילה. ולא ידע נח מה אוכלת הזיקית, פעם אחת פתח רימון ונפלה ממנו תולעת ואכלתה, וכך ידע מה להאכילה. אריה - חמה אחזתו ולא היה צריך מזונות, שאין לך חמה שזנה פחות מו' ימים ויותר מי"ב ימים. 'אורשינה' (-עוף החול) ראהו נח ספון מחדרו, ואמר לו שכיון שראה שטרוד לא רצה להטרידו לבקש מזונו. בירכו נח שלא ימות לעולם, שנאמר 'ואמר עם קני אגוע וכחול ארבה ימים'.

אמר שם הגדול לאליעזר: מה עשיתם כנגד מלכי מזרח ומערב. השיבו: הושיב הקב"ה את אברהם מימינו, וזרקנו עפר ונהיה לחרבות וקש ונהיה לחיצים.

יום חמישי פרשת וירא - י"ג מרחשון תשע"ח

דף ק"ט ע"א

נחום איש גם זו אמר על כל מקרה: גם זו לטובה. כשהוצרכו ישראל לשלוח דורון למלך שלחוהו עמו כיון שמלומד בנסים. כשבא למלון וסיפר מה יש לו גנבו הדורון שבארגז ושמו תחתיו עפר. כשבא לפני המלך וראה שיש בו עפר ביקש להורגו. אמר 'גם זו לטובה'. בא אליהו כדמות אחד מהם, ואמר: שמא הוא מעפר אברהם אבינו שנהפך עפרו לחרבות וקשו לחיצים. היה להם מלחמה עם מחוז שלא יכלו לו, ניסו לזרוק אותו עפר ונהיה לחיצים. הכניסו לנחום לבית גנזי המלך למלאות הארגז בזהב. כשבא למלון וסיפר להם, הלכו למלך להביא עוד עפר, ונמצא סתם עפר, והרגום.

דור הפלגה אין להם חלק לעולם הבא - אמרו: נבנה מגדל ונעלה לרקיע ונכה אותו בקרדומות כדי שיזובו מימיו. צחקו במערבא מדוע בנו בבקעה והרי היה להם לבנותו על אחד ההרים.

דור הפלגה נחלקו לג' כיתות - אחת אומרת נעלה ונשב שם - הפיצם ה', ואחת אומרת נעלה ונעשה מלחמה - נעשו קופים ורוחות ושידים ולילין, ואחת אומרת נעלה ונעבוד עבודה זרה - בלבל לשונם, כאמור 'כי שם בלל ה' שפת כל הארץ'.

רבי נתן אומר כולם לשם עבודה זרה נתכוונו - שאמרו 'נעשה לנו שם', ונאמר בע"ז 'ושם אלהים אחרים לא תזכירו'.

מגדל דור הפלגה - שליש נשרף שליש נבלע שליש קיים. כל העומד באויר המגדל משכח. ולכן בבל וברסיף סימן רע לתורה, 'בורסיף' - בור שנתרוקנו מימיו.

אנשי סדום אין להן חלק לעולם הבא - שנאמר 'ואנשי סדום רעים וחטאים לה' מאוד', רעים בעולם הזה וחטאים לעולם הבא. לרב יהודה: 'רעים' - בגופן, כאמור 'ואיך אעשה הרעה הגדולה הזאת וחטאתי לאלוקים', 'וחטאים' - בממונם, כאמור 'והיה בך חטא', 'לה'' - ברכת השם, 'מאוד' - שמתכוונים וחוטאים. לברייתא: 'רעים' - בממונם, כאמור 'ורעה עינך באחיך האביון', 'וחטאים' - בגופן, כאמור 'וחטאתי לאלוקים', 'לה'' - ברכת השם, 'מאוד' - שפיכות דמים, כאמור 'וגם דם נקי שפך מנשה הרבה מאוד'.

אנשי סדום לא נתגאו אלא בשביל טובה שהשפיע להם הקב"ה - שנאמר 'ארץ ממנה יצא לחם ותחתיה נהפך כמו אש מקום ספיר אבניה ועפרת זהב לו נתיב לא ידעו עיט ולא שזפתו עין איה לא הדריכוהו בני שחץ לא עדה עליו שחל', אמרו: וכי מאחר שארץ ממנה יצא לחם ועפרת זהב לו למה לנו עוברי דרכים שאין באים אלינו אלא לחסרנו ממוננו, בואו ונשכח תורת רגל מארצנו.

'עד אנה תהותתו על איש תרצחו כולכם כקיר נטוי גדר הדחויה - שהיו נותנים עיניהם בבעלי ממון ומושיבין אותו אצל קיר נטוי ודוחין אותו עליו, ובאים ונוטלין את ממונו.

'חתר בחשך בתים יומם חתמו למו לא ידעו אור'-שהיו נותנים עיניהם בבעלי ממון ומפקידים אצלו אפרסמון ומניחים אותו בבית גנזיהם, לערב באים ומריחים אותו ככלב שנאמר 'ישובו לערב יהמו ככלב ויסובבו עיר', ובאים וחותרים שם ונוטלים הממון. וכשדרש זאת רבי יוסי בציפורי חתרו הגנבים באותו לילה ג' מאות מחתרות בציפורי, וכשבאו לטעון לו התנצל שלא ידע שיבואו הגנבים. כשנפטר ר' יוסי שפעו מרזבי ציפורי דם.

דף ק"ט ע"ב

אנשי סדום תיקנו: מי שיש לו שור אחד ירעה את בהמות העיר יום אחד, ומי שאין לו כלל שוורים ירעה אותם שני ימים. נתנו ליתום בן אלמנה לרעות את השוורים, הלך ושחטם, ואמר: מי שיש לו שור יקבל עור אחד, ומי שאין לו יקבל שני עורות - כשם שבתחילת דין מי שאין לו שוורים רועה כפול ממי שיש לו, כך בסוף דין.

עוד תיקנו: א. העובר את הנהר על ידי מעבורת נותן לבעליה זוז אחד, ומי שלא עבר דרכה נותן שני זוזים. ב. המגבל לבנים ולפניו שורה של לבנים, בא כל אחד מאנשי העיר ונטל לבנה אחת באומרו: וכי מה החסרתי אותך, והלא נטלתי רק אחת. ג. השוטח לפניו שומים או בצלים לייבשם, בא כל אחד ונוטל אחד כנ"ל.

ד' דיינים היו בסדום - שקראי, שקרוראי, זייפי [-זייפן], מצלי דינא [-מעוות דין]. מי שהכה את אשת חבירו, והפילה ולדה - אומרים לבעלה: תן לו את אשתך עד שתשוב להתעבר. מי שחתך אוזן חמורו של חבירו - פסקו שיתן לו החמור עד שיצמיח אוזן חדשה. מי שפצע את חבירו - אמרו למוכה: תן לו שכר על שהקיז לך דם. מי שעבר במים, ולא השתמש במעבורת - יתן ח' זוזים.

פעם נקלע כובס לסדום, ועבר הנהר, אמרו לו: תן ד' זוזים. והשיב שעבר במים. אמרו לו: אם כן תן ח'. לא נתן ופצעוהו. בא לפני הדיין, ופסק לו שיתן שכר על הקזת דמו ועוד ח' זוז על שעבר הנהר.

אליעזר עבד אברהם נקלע לסדום, פצעוהו, בא לפני הדיין, ופסק לו שיתן שכר הקזת דם. נטל מקל ופצע את הדיין, ואמר לו שיתן השכר שמגיע לו על הקזת הדם לזה שהיכה אותו תחילה.

מיטתם של אנשי סדום שהיו מלינים עליה אורחים - כאשר היה האורח ארוך יותר מהמיטה היו חותכים אותו, ואם היה נמוך מדאי היו מותחים אותו. כשנקלע לשם אליעזר ורצו להשכיבו, אמר להם שמיום שמתה אמו נדר שלא לישן על מיטה.

כאשר היה נקלע עני לסדום - נתנו לו כל אחד דינר ששם הנותן כתוב עליו, ולא נתנו לו פת כדי שימות, וכשמת בא כל אחד ונטל מטבעו.

אנשי סדום התנו ביניהם שכל מי שמזמין אורח לסעודת שמחה יטלו ממנו את בגדו - פעם נקלע אליעזר שם לסעודה, והתיישב בסוף הקרואים, וכששאלוהו מי הזמינו אמר לישב בצידו אתה הזמנתני, חשש הלה שישמעו דבריו ויטלו בגדו ולכן ברח, וכך עשה לכולם עד שברחו כולם ואכל אליעזר את כל הסעודה.

'ויאמר ה' זעקת סדום ועמורה כי רבה' - על עיסקי ריבה [-נערה], שהוציאה פת לעני בכד כשהלכה לשאוב מים, ונתגלה הדבר לבני סדום, ומשחוה בדבש והניחוה בראש החומה, עד שבאו הדבורים ואכלוה.

מרגלים אין להם חלק לעולם הבא: שנאמר 'וימותו האנשים מוציאי דיבת הארץ רעה במגפה', 'וימותו' - בעולם הזה, 'במגפה' - לעולם הבא.

לר' עקיבא עדת קרח אין להם חלק לעולם הבא: שנאמר 'ותכס עליהם הארץ' - בעולם הזה, 'ויאבדו מתוך הקהל' - לעולם הבא. לר' אליעזר: עליהם אמר הכתוב 'ה' ממית ומחיה מוריד שאול ויעל'. לר' יהודה בן בתירא: הרי הן כאבידה המתבקשת, שנאמר 'תעיתי כשה אובד בקש עבדך כי מצותיך לא שכחתי'.

'ויקח קורח' - לקח מקח רע לעצמו. 'קורח' - שנעשה קרחה בישראל. 'בן יצהר' - בן שהרתיח עליו את כל העולם כצהרים. 'בן קהת' - בן שהקהה שיני מולידיו. 'בן לוי' - בן שנעשה לויה בגיהנם. ולא נכתב 'בן יעקב' - בן שעקב עצמו לגיהנם, משום שביקש יעקב רחמים על עצמו, כאמור 'בסודם אל תבוא נפשי' - אלו מרגלים, 'בקהלם אל תחד כבודי' - זה עדת קרח.

'דתן' - שעבר על דת א-ל. 'אבירם' - שאיבר עצמו מעשות תשובה. 'ואון' - שישב באנינות, 'פלת' - שנעשו לו פלאות, 'בן ראובן' - בן שראה והבין.

יום שישי פרשת וירא - י"ד מרחשון תשע"ח

דף ק"י ע"א

און בן פלת אשתו הצילתו - אמרה לו: מאי נפקא לך מינה, בין אם משה יהיה הרב ובין אם קורח אתה תשאר תלמיד. שאל אותה מה יעשה שהרי היה בעדת קורח ונשבע שאם יקראוהו יבא עמהם. אמרה: יודעת אני שכל אנשי העדה קדושים הם ואין מסתכלים בערוה, שב ואל תעשה ואני אצילך. השקתה אותו יין עד שנשתכר, והשכיבה אותו בתוך האוהל, ישבה בפתח האוהל כששערותיה סתורות, וכל מי שבא לקרוא לו וראה אותה חזר לאחוריו, ובין כך ובין כך נבלעו עדת קורח.

אשתו של קורח אמרה לו: ראה מה עושה משה, הוא עצמו מלך, ואת אחיו מינה לכהן גדול, ואת בני אחיו לסגני כהונה. כשמביאים תרומה אומר שתהא לכהן, וכשנותנים לכם מעשר אומר לכם ליתן תרומת מעשר לכהן. ומפני שנתן עיניו בשערכם, שלא יהיה בכם בעל צורה כמותו גוזז את כל שערכם, ומשחק בכם כאילו הייתם שוטים, ואתם חשובים עליו כגלל. השיב לה: והרי גם משה עצמו גילח כל שערו. השיבתו: כיון שכל מה שאתם עושים לכבודו אתם עושים, אומר 'תמות נפשי עם פלישתים'. ועוד, שאמר לכם לעשות פתיל תכלת על כנפי בגדיכם, ואם המצוה היא בתכלת מדוע לא יעשו כל הבגד ממנו, הוצא אתה בגדי תכלת, וכסה בהם את כל בני בית מדרשך.

חכמות נשים בנתה ביתה- זו אשתו של און בן פלת, 'ואולת בידה תהרסנה' - זו אשתו של קורח.

'ויקומו לפני משה ואנשים מבני ישראל חמישים ומאתים' - מיוחדים שבעדה. **'קריאי מועד'** - שיודעים לעבר שנים ולקבוע חדשים. **'אנשי שם'** - שהיה להם שם בכל העולם.

'וישמע משה ויפול על פניו' - שחשדוהו מאשת איש, שנאמר 'ויקנאו למשה במחנה' - שכל אחד קינא את אשתו ממשה, שנאמר 'ומשה יקח את האהל ונטה לו מחוץ למחנה'.

'ויקם משה וילך אל דתן ואבירם' - מכאן שאין מחזיקים במחלוקת. וכל המחזיק עובר בלאו ד'ולא יהיה כקורח וכעדתו', ולרב אשי ראוי להצטרע - שנאמר כאן 'ביד משה לו' ונאמר 'ויאמר ה' לו עוד הבא נא ידך בחיקך'.

כל החולק על מלכות בית דוד ראוי להכישו נחש - שנאמר 'ויזבח אדניהו צאן ובקר ומריא עם אבן הזוחלת', ונאמר 'עם חמת זוחלי עפר'.

החולק על רבו כחולק על השכינה - שנאמר 'בהצותם על ה''. **העושה מריבה עם רבו כעושה עם שכינה** - שנאמר 'המה מי מריבה אשר רבו בני ישראל את ה''. **המתרעם על רבו כאילו מתרעם על השכינה** - שנאמר 'לא עלינו תלונתיכם כי על ה''. **המהרהר אחר רבו כאילו מהרהר אחר שכינה** - שנאמר 'וידבר העם באלוקים ובמשה'.

'עושר שמור לבעליו לרעתו' - זה עושרו של קרח.

'ואת כל היקום אשר ברגליהם' - זה ממונו של אדם שמעמידו על רגליו. משוי ג' מאות פרדות לבנות היו מפתחות העשויות מעור של בית גנזיו של קרח.

שלש מטמוניות הטמין יוסף במצרים - אחת נתגלתה לקרח, ואחת לאנטונינוס בן אסוירוס, ואחת גנוזה לצדיקים לעתיד לבוא.

לר' יוחנן קורח עצמו - לא מן הבלועים, שנאמר 'ואת כל האדם אשר לקורח' ולא קורח. ולא מן השרופים - שנאמר 'באכול האש את חמישים ומאתים איש' ולא קרח. לברייתא היה בשניהם - שנאמר 'ותבלע אותם ואת קורח', 'ואש יצאה מאת ה' ותאכל את החמישים ומאתים איש' וקורח עמהם.

'שמש ירח עמד זבלה לאור חציך יהלכו' - מלמד שעלו שמש וירח לזבול ואמרו: רבש"ע אם אתה עושה דין לבן עמרם נצא ואם לאו לא נצא, עד שזרק בהם חצים ואמר: בכבודי לא מחיתם בכבוד בשר ודם מחיתם, ועד היום אין יוצאים עד שמכים בהם בחיצים.

'ואם בריאה יברא ה' ופצתה האדמה את פיה' - אמר משה לפני הקב"ה: אם בריאה גיהנם מוטב, ואם לאו יברא ה', ואין הכוונה לבריאה ממש שהרי אין כל חדש תחת השמש, אלא שיקרב הפתח לכאן.

'ובני קרח לא מתו' - מקום נתבצר להם בגיהנם וישבו עליו ואמרו שירה. וסיפר רבה בר בר חנה שפעם הלך בדרך, ואמר לו סוחר ישמעאלי בא וראך בלועי קרח, וראה שני נקבים שיוצא מהם עשן, נטל גיזת צמר שרויה במים והניחה בראש הרומח והעבירה מעל הנקבים ונשרפה, ושמע שאומרים 'משה ותורתו אמת, והן בדאים'.

דף ק"י ע"ב

דור המדבר - לר' עקיבא: אין להם חלק לעולם הבא, שנאמר 'במדבר הזה יתמו' - בעולם הזה, 'ושם ימותו' - בעולם הבא. ואומר 'אשר נשבעתי באפי אם יבואון אל מנוחתי'. לר' אליעזר: באים, שנאמר 'אספו לי חסידי כורתי בריתי עלי זבח', ו'אשר נשבעתי באפי' - באפי נשבעתי וחוזרני בי. [לר' יהושע בן קרחה: הפסוק שהביא ר' אליעזר בא כנגד דורות הבאים: 'אספו לי חסידי' - אלו צדיקים שבכל דור ודור, 'כרתי בריתי' - אלו חנניה מישאל ועזריה שמסרו עצמן לתוך כבשן האש, 'עלי זבח' - אלו ר' עקיבא וחביריו שמסרו עצמן לשחיטה על דברי תורה.] לר' שמעון בן מנסיא: באים, שנאמר 'ופדויי ה' ישובון ובאו ציון ברינה'.

ר' יוחנן אמר שבמה שאמר ר' עקיבא על דור המדבר, עזב את חסידותו ללמד זכות על ישראל - שיכל לדרוש מהנאמר 'הלך וקראת באזני ירושלים לאמר זכרתי לך חסד נעוריך אהבת כלולותיך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה' - מה אחרים באים בזכותם של דור המדבר, הם עצמם לא כל שכן.

לר' עקיבא עשרת השבטים אין עתידין לחזור - שנאמר 'וישליכם אל ארץ אחרת כיום הזה', כיום שהולך ואינו חוזר. לרבי אליעזר: 'כיום הזה' - מה יום מאפיל ומאיר אף עשרת השבטים שאפילה להן, כך עתידה להאיר להם. לר' שמעון: אם מעשיהם כיום הזה - אינם חוזרין, ואם לאו - חוזרין.

עשרת השבטים - לר' עקיבא: אין להם חלק לעולם הבא, שנאמר 'ויתשם ה' מעל אדמתם' - בעולם הזה, 'וישליכם אל ארץ אחרת' - לעולם הבא. לרבי: באים הם לעולם הבא, שנאמר 'ביום ההוא יתקע בשופר גדול ובאו האובדים' וגו'.

ר' יוחנן אמר שבמה שאמר ר' עקיבא על עשרת השבטים, עזב את חסידותו ללמד זכות על ישראל - שיכל לדרוש מ'הלך וקראת את הדברים... לא אטור לעולם' שכל ישראל עתידים לחזור.

חסידותו של ר' עקיבא: רבן גמליאל דרש שקטני בני רשעי ישראל אין באין לעולם הבא, שנאמר 'כי הנה היום בא... אשר לא יעזב להם שורש וענף' - שורש בעולם הזה וענף לעולם הבא. ור' עקיבא חלק עליו ואמר שבאים לעולם הבא, שנאמר 'שומר פתאים ה'' ובכרכי הים קוראים לינוקא 'פתיא', ואומר 'גדו אילנא וחבלוהי ברם עקר שרשוהי בארעא שבקו' (-האילן ייעקר אך שרשיו ישארו בארץ), והפסוק 'לא יעזב להם שורש וענף' היינו שלא יניח להם לא מצוה ולא שיורי מצוה. דבר אחר: 'שורש' זו נשמה 'וענף' זה הגוף.

קטני בני רשעי אומות העולם - דברי הכל אין באין לעולם הבא, שנאמר 'ותאבד כל זכר למו'.

מאימתי בא קטן לעולם הבא: י"א משעה שנולד - 'יבא ויגידו צדקתו לעם נולד כי עשה'. וי"א משעה שמתחיל לדבר - 'זרע יעבדנו יספר לה' לדור'. וי"א משעה שנזרע - 'זרע יעבדנו'. וי"א משעה שנימול - 'עני אני וגוע מנער נשאתי אמיך אפונה'. וי"א משעה שיאמר אמן - 'פתחו שערים ויבא גוי צדיק שמר אמנים', אל תקרי 'שמר אמנים' אלא שאומר אמן.

אמן - אל מלך נאמן.

עיבוד - מרילוח: 0528-00-1901 הדפסה - דפוס חדר: 02-5385575